

1968, 5. duben, Praha. - Akční program KSČ.

Ústřední výbor KSČ, vědom si svého závazku k tradicím komunistického hnutí, předkládá straně a všem pracujícím naší socialistické vlasti program své politické práce pro nejbližší období.

Ústřední výbor, opíraje se o zkušenosti socialistických zemí a mezinárodního dělnického hnutí, vychází důsledně při tvorbě programového prohlášení z československých podmínek. Navrhujeme řešit vážné a neodkladné problémy současného života podle svého nejlepšího vědomí a svědomí; myšlenky a plány, které nás přitom vedou, nespady lacino do klína. Vyplývají z tvrdých a mnohdy draze zaplacených zkušeností minulých let. Každý z nás - ten dříve, onen později - se k nim musel propracovávat a probojovávat na základě dlouholetých zkušeností. Nyní nastala doba, kdy komunisté nastoupili k obratu v celém životě strany, v cestách výstavby nové společnosti.

Jsme přesvědčeni, že síla našeho hnutí - dnes snad víc než kdykoliv dříve - spočívá jen a jen v tom, že každý komunista a každý občan naší socialistické vlasti chápe, oč jde v těchto pohnutých, nesnadných chvílích, že rozumí tomu, kde je jeho místo, kam napřít síly, kde leží úskalí a kudy vede cesta vpřed.

Cesta Československa k socialismu

Společenský pohyb v českých zemích i na Slovensku byl ve 20. století nesen dvěma největšími proudy - národněosvobozeneckým hnutím a socialismem.

Národněosvobozenecký boj obou národů vyvrcholil vznikem samostatného státu, v němž se poprvé v dějinách uskutečnilo státně politické spojení Čechů a Slováků. Vznik Československé republiky byl významným pokrokem v národním i společenském rozvoji obou národů. Demokratické zřízení odstranilo staré monarchistické přežitky, vytvořilo příznivé podmínky pro rychlý rozvoj všech oblastí národního života.

Předválečné buržoazní zřízení však nevyřešilo tíživé třídní antagonismy a nedokázalo položit spolehlivé základy trvalé prosperity nového hospodářského celku a zaručit dělníkům a pracujícím plnou zaměstnanost a existenční jistotu. Jeho národnostní režim, i když liberální k menšinám, ignoroval svébytnost slovenského národa a nepodařilo se mu vyloučit působení reakčního extrémního nacionalismu a nastolit žádoucí soulad mezi všemi národnostmi republiky. V poměrech tehdejší kapitalistické Evropy pak nemohla být natrvalo zabezpečena ani samostatnost naší republiky.

Na tyto nedostatky se pokoušely odpovědět pokrokové síly. Jejich nejenergičtější složkou byla KSČ, která usilovala o socialistickou koncepci československé společnosti.

V širokém proudě protifašistického hnutí, které se zrodilo v souvislosti s rozbitím meziválečného Československa a zejména v průběhu národněosvobozeneckého boje, se začalo rýsovat sepětí socialismu s národním a demokratickým pohybem.

V národní a demokratické revoluci let 1944-1945 se poprvé uskutečnila jednota národních a demokratických hodnot socialismu: demokratické a národní hnutí se počalo socializovat a socialismus se stal vskutku národním a demokratickým dílem. Cesta Československa k socialismu, na jejímž počátku v letech 1944-1945 je Slovenské národní povstání a Pražské povstání, je zdrojem nejpokrokovější tradice novodobých českých a slovenských dějin.

Republika, jejíž osvobození bylo výsledkem hrdinného boje Sovětské armády a národně osvobozeneckého boje československého lidu, obnovila se na nových základech. Ty umožňovaly řešit nejpálčivější národnostní problémy země; státní existence republiky byla zajištěna úzkým spojenectvím se Sovětským svazem, znárodněním získala republika ekonomický systém vytvářející podmínky nejen pro rychlou obnovu, ale i pro další rozvoj hospodářství k socialismu. Podstatné rozšíření neformálních politických svobod bylo opravdovým vrcholem celé demokratické tradice československého rozvoje. Socialismus se stal ztělesněním moderního národního programu Čechů a Slováků.

Socialistickou představbu společnosti uskutečňovalo Československo jako prvá průmyslová země. Politika československé cesty k socialismu, uplatňovaná v letech 1945-1948, byla výrazem snahy respektovat složitost specifických vnitřních i mezinárodních podmínek Československa. Obsahovala

mnoho prvků, jejichž poznání může přispět k našemu nynějšímu úsilí o demokratizaci socialistického zřízení.

Hlásíme se k tradicím osvobozenického zápasu, jehož se zúčastnili vlastenci doma i na různých místech Evropy a světa a za jehož ideály položilo život 375 tisíc vlastenců. Budeme podporovat vědecký výzkum historie obou národů, jehož závěry nemohou být nikým dekretovány, ale mohou být jen výsledkem studia historie samé. Únorové vítězství pracujícího lidu bylo důležitým mezníkem v socialistickém vývoji poválečného Československa, které vytvářelo předpoklady pro urychlený pochod k socialismu. Po únoru 1948 vstupovala strana na novou cestu socialistické výstavby s fondem velké důvěry a podpory širokých vrstev.

Byla to obtížná cesta. V rozpolceném světě, zachváceném studenou válkou, musely naše národy věnovat zvýšené úsilí zabezpečení těžce vydobyté národní existence a soustřeďovat se na posílení obrany své i všech socialistických států. Výstavba nové republiky, která zdaleka neměla všechny potřebné vnitřní zdroje pro rozvoj ekonomiky, úzce souvisela s vývojem a problémy celého socialistického tábora. Začlenění republiky do soustavy socialistických států přineslo podstatné změny ve směru vývoje národního hospodářství i v jeho vnitřní struktuře, v povaze státního i společenského zřízení. Šlo o to respektovat společné úkoly těchto zemí, v nichž boj proti ekonomickému a kulturnímu zaostávání, prolínající se s vytvářením nových vlastnických forem, hrál prvořadou úlohu.

Tyto souvislosti a úkoly ovlivnily i tempa, formy a obsah hluboké ekonomické, sociální a politické přestavby, již procházela republika při budování socialismu. Vynutily si mimořádné vypětí sil dělnické třídy a všeho našeho lidu, velkou obětavost komunistů, nezištnou práci desetitisíců funkcionářů.

Velikosti, mimořádnosti a náročnosti přeměn však odpovídala i rozpornost vývoje, závažné nedostatky, neřešené problémy a deformace socialistických principů, které jsou nazývány kultem osobnosti.

Budování nového společenského řádu bylo poznamenáno nedostatkem zkušeností a poznání, dogmatismem a subjektivismem. Mnohé dobové jevy, podmíněné zostřenou mezinárodní situací a vynucenými vysokými tempy průmyslové výstavby, byly chápány jako obecně platné formy života a vývoje socialistické společnosti. Stupeň vývoje socialistických států začátkem padesátých let a ustrnutí tvůrčího rozvoje poznání, které provázelo kult osobnosti, podminily i mechanické přejímání a rozšíření představ, zvyklostí a politických koncepcí, které odporovaly našim podmínkám a tradicím. Tehdejší vedoucí orgány a instituce strany a státu nesou za toto přejímání plnou odpovědnost. Centralistické a direktivně administrativní metody, použité v boji proti zbytkům buržoazie a při upevňování moci v podmínkách zostřeného mezinárodního napětí po únoru 1948, byly v této situaci neoprávněně přenášeny do dalšího vývojového období a postupně přerůstaly v byrokratický systém. Ve vnitřním životě republiky se objevilo sektářství, potlačování demokratických práv a svobod lidu, porušování zákonnosti, prvky zvládnutí a zneužívání moci, což vedlo k podlamování iniciativy lidí a navíc těžce a nespravedlivě postihlo mnoho občanů, komunisty i nekomunisty. Nenapravitelné ztráty, jež tehdy utrpělo naše hnutí, zůstanou provždy výstrahou před podobnými metodami.

Mimořádné vypětí sil našeho lidu přineslo dějinně významné úspěchy. Byly uskutečněny základní socialistické společenské přeměny a socialistické zřízení pevně a natrvalo zapustilo v naší zemi kořeny. Naše společnost, v níž výrobní prostředky jsou převážně v rukou socialistického státu nebo sdružení pracujících, odstranila kapitalistické vykořisťování i sociální křivdy s ním spjaté. Každý občan naší republiky má právo na práci a má základní sociální jistoty. Naše společnost prošla obdobím industrializace, disponuje rozsáhlou průmyslovou základnou. Dosáhli jsme významných úspěchů v rozvoji vědy a kultury, v nebývalé šíři vzrostly možnosti širokých vrstev lidu nabývat patřičného vzdělání. Pevně je zabezpečeno mezinárodní postavení republiky v soustavě socialistických států.

Od konce padesátých let nastoupila naše společnost do nové etapy vývoje. Na této skutečnosti se postupně utvářela politická linie, kterou chceme tvůrčím způsobem uplatňovat a rozvíjet. Charakteristické pro současnou etapu je:

- neexistují již antagonistické třídy a hlavním rysem vnitřního vývoje se stává proces sblížení všech sociálních skupin naší společnosti;

- dosavadní metody řízení a organizace národního hospodářství se přežily a naléhavě vyžadují změny, tj. ekonomickou soustavu řízení, která by dovedla prosadit obrat k intenzivnímu růstu;
- bude nutno připravit zapojení země do procesu vědeckotechnické revoluce ve světě, což si vyžádá zvlášť intenzivní spolupráci dělníků a rolníků s technickou a odbornou inteligencí a což bude klást vysoké nároky na znalost a kvalifikaci lidí, na uplatnění vědy;
- široký prostor pro společenskou iniciativu, otevřenou výměnu názorů a demokratizaci celého společenského a politického systému se stává doslova podmínkou dynamiky socialistické společnosti - podmínkou, abychom obstáli v soutěži před světem a čestně splnili své povinnosti vůči mezinárodnímu dělnickému hnutí.

Jde o překonání příčin hluboké společenské krize

Již v době, kdy se tato linie strany utvářela a začínala uplatňovat, střetávala se s neporozuměním pro nové úkoly, s recidivami překonaných metod práce, vzniklých v době, kdy v naší zemi existoval třídní boj, s odporem těch, jimž tak či onak vyhovovaly deformace socialistické skutečnosti.

Chceme otevřeně vyložit, k jakým chybám a deformacím přitom docházelo a jaké jsou jejich příčiny, abychom je mohli co nejrychleji překonat a soustředit všechny síly *na zásadní strukturální přeměny našeho života*, před kterými v současné době stojíme.

Už po XX. sjezdu KSSS, který byl obrodným podnětem pro rozvoj socialistické demokracie, přijala strana některá opatření, jejichž smyslem bylo překonat byrokraticko-centralistické, sektářské způsoby řízení nebo jejich pozůstatky, znemožnit, aby prostředky třídního boje byly obráceny proti pracujícím. Mnoho komunistů a celé pracovní kolektivy se snažili otevřít cestu pokrokovému rozvoji ekonomiky, životní úrovně, vědy a kultury. Čím jednoznačněji byl překonán třídní antagonismus a vytvářeny základy pro socialistickou jednotu, tím naléhavěji kladli důraz na rozvoj spolupráce všech pracujících, všech sociálních vrstev, skupin a národností naší země a na zásadní přeměnu metod použitých v období ostrého třídního boje. Oprávněně přitom spatřovali v rozvoji socialistické demokracie hlavní společenskou podmínku pro realizaci humanistických cílů, které jsou vlastní socialismu. Setkávali se však s nepochopením, zábrany a v některých případech i s přímým potlačováním. Přežívání metod z období třídního boje vyvolávalo umělé napětí mezi sociálními skupinami, národy a národnostmi, různými generacemi, komunisty a nestraníky v naší společnosti. Dogmatické přístupy bránily plnému a dostatečně rychlému přehodnocení představ o povaze socialistické výstavby.

Přijatá opatření proto nepřinesla očekávané výsledky. Naopak, průběhem let se hromadily obtíže a uzavíraly se v kruh. Nebyly včas překonány subjektivistické představy, jako by výstavba nové společnosti byla závislá pouze na urychleném extenzivním vývoji výroby. To vedlo k překotnému rozšiřování těžkého průmyslu, k neúměrným nárokům na pracovní síly, suroviny a nákladné investice. Taková hospodářská politika prosazovaná administrativně direktivními cestami už neodpovídala ekonomickým potřebám a možnostem země a vedla k vyčerpávání jejích materiálních a lidských zdrojů. Před ekonomiku se kladly nereálné úkoly, pracujícím se dávaly iluzorní sliby. Tato orientace prohlubovala nepříznivou, národním podmínkám neodpovídající strukturu výroby, v níž se nemohla dostatečně uplatnit domácí kvalifikovaná práce, způsobila značné technické zaostávání naší výroby, brzdila rozvoj služeb, vedla k porušení rovnováhy na trhu, zhoršovala mezinárodní postavení naší ekonomiky, zvláště podmínky směny naší národní práce se zahraničím, a nakonec musela vyústit ve stagnaci a v některých případech i ve snižování životní úrovně lidí.

Bezprostředně byly tyto nedostatky vyvolávány, udržovány a stále znovu obnovovány především starou direktivní soustavou řízení: ekonomické prostředky, zbožně peněžní formy a tržní vazby byly nahrazovány přímou direktivou centra. Nerozvíjelo se socialistické podnikání. V hospodářském životě nebyla oceňována samostatnost, dělnost, odborná schopnost a iniciativa lidí, nýbrž naopak nesamostatnost, poslušnost, případně poklonkování směrem nahoru.

Hlubší příčinou toho, že se udržovaly přežilé způsoby řízení ekonomiky, byly deformace politického systému. Socialistická demokracie nebyla včas rozšiřována, metody revoluční diktatury se zvrhávaly v byrokratismus a staly se překážkou vývoje na všech úsecích našeho života. Tak se spojovaly

politické chyby s ekonomickými obtížemi a vytvářel se mechanismus, který vyvolával bezmocnost, roztržku mezi teorií a praxí. Promarňoval mnoho čínských úsilí pracovníků strany, státu, hospodářství, vědy i kultury. Když k tomu přistoupily i nepříznivé vnější okolnosti na počátku šedesátých let, došlo k vážnému hospodářskému oťresu. Odtud plynou dodnes potíže, s nimiž se denně pracující setkávají: po řadu let pomalý růst mezd, stagnace životní úrovně a zvláště stále se prohlubující zaostávání vůči vyspělým průmyslovým zemím v oblasti infrastruktury, katastrofální stav bytového fondu a nedostatečná bytová výstavba, havarijní stav dopravního systému, špatná kvalita zboží a služeb, nekulturnost životního prostředí a vůbec celkové podmínky, jež citelně postihují právě lidský faktor, možnosti rozvoje lidských sil a aktivity člověka, které jsou pro socialistickou společnost rozhodující. V lidech narůstalo roztrpčení a pocit, že přes všechny úspěchy, jichž bylo dosaženo, a přes všechno úsilí, jež bylo vynaloženo, pohybuje se socialistická společnost kupředu příliš ztuhla, s osudovým zpožděním a s morálně politickými defekty v lidských vztazích. Vznikaly pochopitelně obavy o socialismus, o jeho humanistické poslání a lidskou tvář. Někteří lidé propadli demoralizaci, jiní ztráceli perspektivu.

Hlavní článek tohoto kruhu vězel v pozůstatcích či recidivách byrokratických, sektářských přístupů přímo ve straně. Nedostatečný rozvoj socialistického demokratismu ve straně, nepříznivé ovzduší pro rozvoj aktivity, zakřikování či dokonce potlačování kritiky - to vše znemožňovalo rychlou, včasnou a důslednou nápravu. Stranické orgány přejímaly úkoly státních a hospodářských orgánů a společenských organizací. Docházelo k nesprávnému srůstání stranického a státního řízení, k monopolnímu mocenskému postavení některých složek. To vedlo k nekvalifikovaným zásahům, k podlamování iniciativy na všech stupních, k lhostejnosti, ke kultu průměrnosti a k nezdravé anonymitě. V důsledku toho se rozmohla nezodpovědnost a nekázeň. Mnoho správných usnesení nebylo splněno. Těžce tím trpělo teoretické myšlení, znemožňovalo se včasné rozpoznávání nedostatků a nebezpečí spojených se starým řídicím systémem. Zdržovala se náprava v ekonomice i politice.

Všechny tyto otázky se stávaly ohniskem střetávání těch sil, které si vynucovaly zásadní změny, s nositeli starého pojetí. Při tom se vyjasňovaly pozice a prosazoval se nutný společenský pokrok. Prosincové a lednové zasedání ústředního výboru KSC podrobilo otevřené a věcné kritice hlavní příčiny uvedených nedostatků i jejich nositele a začalo s nápravou přímo ve vedoucích orgánech strany. Za bezprostřední příčinu označilo skutečnost, že uvnitř strany došlo k přílišné koncentraci rozhodování, že vzniklo mimořádné postavení jednotlivců, především s. A. Novotného. Tato kritika umožnila, aby celá strana a společnost nastoupily k překonávání starých přístupů a sektářsko-byrokratických praktik na podkladě sebekritického zhodnocení dosavadní práce odshora dolů, aby se vytvořila skutečná jednota naší společnosti na základě socialistického demokratismu, aby se důsledně uplatnily zásady nové soustavy ekonomického řízení, aby došlo k modernizaci a racionalizaci našeho života, aby se otevřela dlouhodobá perspektiva postupného zapojení země do procesu vědeckotechnické revoluce - aby se tedy ve všech směrech v naší společnosti obrozovaly síly socialismu a nastoupily na nové cesty socialistického vývoje.

Politika jednoty a důvěry

Rozhodující pro socialistický rozvoj naší země bylo utvoření širokého svazku pokrokových sil měst i venkova v čele s dělnickou třídou a jednota českého a slovenského národa.

Usnesení XIII. sjezdu KSC postavilo úkol: »Ve vnitřním životě země dále upevňovat svazek dělnické třídy, která je vedoucí silou naší společnosti, družstevního rolnictva a socialistické inteligence jako politický základ našeho státu, přispívat k vzájemnému sblížení tříd a vrstev, národů a národností naší země a upevňovat jejich jednotu.« Smyslem dnešní politiky je utvářet a stále obnovovat demokratické vztahy spolupráce a důvěry mezi společenskými skupinami bez rozdílu, sblížovat jejich snahy, sjednocovat jejich síly na podkladě socialistického rozvoje celé společnosti.

Všechny společenské třídy, vrstvy, skupiny, oba národy a všechny národnosti naší společnosti se shodují v základních zájmech a cílech socialismu. Jednou z velkých vymožeností dosavadního socialistického vývoje je, že rozhodující pro hodnocení postavení a činnosti lidí v naší společnosti jsou jejich pracovní zásluhy a pokroková společenská aktivita, a nikoli jejich příslušnost k té či oné třídě nebo

vrstvě. Strana rozhodně odsuzuje pokusy stavět jednotlivé třídy, vrstvy a skupiny socialistické společnosti proti sobě a bude odstraňovat všechny příčiny, které vytvářejí mezi nimi napětí.

Ve jménu jednoty a celospolečenského zájmu nelze ovšem přehlížet nebo zastírat různé potřeby a zájmy, které mají jednotliví lidé a sociální skupiny podle svého pracovního zařazení, kvalifikace, věku, pohlaví, národnostní příslušnosti atd. V minulosti jsme se této chyby často dopouštěli.

Socialismus se může rozvíjet jen tím, že otevře prostor pro uplatnění různých zájmů lidí a na tomto základě bude demokraticky vytvářet jednotu všech pracujících. To je hlavní pramen svobodné společenské aktivity a rozvoje socialistického zřízení.

Strana se opírá i nadále bude opírat o *dělnickou třídu*, která prokázala, že je s to nést hlavní váhu socialistického úsilí. V současných podmínkách spoléháme zvláště na ty dělníky, kteří svou uvědomělostí, tj. hlubokým pochopením skutečných zájmů a úkolů dělnické třídy v revoluční přestavbě celé společnosti, svou kvalifikací, sepětím s moderní technikou, vysokou efektivností své práce i svou společenskou aktivitou výrazně přispívají k dalšímu pokroku naší výroby a celé naší společnosti. Dělnická třída nastoupila do revolučních bojů proto, aby odstranila jakékoliv vykořisťování, zrušila všechny třídní přehradu, aby umožnila osvobození všech lidí a spolu s nimi přetvořila podmínky lidského života i povahu lidské práce, otevřela prostor pro plnou seberealizaci člověka a tím vším změnila i sebe samu. Tyto dlouhodobé zájmy dělnické třídy nejsou ještě plně realizovány. Dělníci dostávají však dnes do rukou nové technické, společenské a kulturní prostředky, jež dovolují postoupit dál v proměně svých životních a pracovních podmínek, rozšířit prvky cílevědomého tvůrčího úsilí ve své činnosti.¹ Jsme odhodláni důsledně otevřít cestu pro uplatnění všech tvůrčích a zdaleka nevyužitých sil, které má dělnická třída pro tyto úkoly.

V minulosti neměli dělníci vždycky možnost uplatnit své bezprostřední a specifické zájmy. Strana bude proto usilovat o aktivizaci společenského života dělníků, o vytvoření prostoru pro využití všech jejich politických a sociálních práv prostřednictvím politických organizací, odborové organizace a posílením demokratického vlivu kolektivů pracujících na řízení výroby. Bude usilovat o ulehčení namáhavých prací, o humanizaci práce a zlepšování pracovních podmínek dělníků.

Jedním z nejvýznamnějších výsledků přeměn společenské struktury bylo vytvoření nové sociální skupiny, organicky srůstající s dělnictvem - *družstevního rolnictva*. Tato skutečnost musí být politicky doceněna. Strana bude usilovat o úplné hospodářské zrovnoprávnění zemědělství s průmyslem a o ocenění společenské důležitosti zemědělské práce. V souladu se závěry VII. sjezdu JZD budeme podporovat vznik celostátní družstevní zemědělské organizace a zvyšovat její politickou váhu; chceme odstraňovat všechny administrativně byrokratické překážky, které brání samostatné iniciativě zemědělských podniků, vše, co ohrožuje jistotu družstevního podnikání a co vychází z nedůvěry ve schopnost družstevního rolnictva jednat samostatně a socialisticky.

Podobně bude třeba pochopit, že se progresivně změnila povaha naší *inteligence*, která se stala inteligencí lidovou, socialistickou. Představuje sílu, která se tvůrčím způsobem podílí na rozvoji společnosti a zprostředkuje bohatství vědy a kultury všemu lidu. V dnešní naší inteligenci nalézají ostatní pracující svou nedílnou složku a vlastní bytostnou sílu. Stále bližší spolupráce technické inteligence s dělníky ve výrobních kolektivech zároveň dokumentuje proces překonávání dřívějších třídních hranic. Strana bude podporovat rostoucí jednotu mezi inteligencí a ostatními pracujícími, bude bojovat proti podceňování úlohy inteligence v naší společnosti, k němuž docházelo v poslední době, proti všemu, co narušuje vztahy mezi inteligencí a dělníky. Bude usilovat o spravedlivé odměňování složité a tvůrčí duševní práce.

Stejně jako v dělnické třídě i v rolnictvu a v inteligenci strana spoléhá především na ty, kteří nejvíce chápou a nejaktivněji prosazují společenské zájmy a kteří efektivností své práce nejvýrazněji přispívají společenskému pokroku. Spolupráce všech skupin socialistické společnosti bude účinná a možná jen tehdy, budou-li si všichni vědomi své vzájemné odpovědnosti a nebudou-li preferovat úzce stavovské zájmy.

Základem naší československé státnosti je dobrovolné, rovnoprávné soužití *Čechů a Slováků*. Zformováním socialistických vztahů vznikají předpoklady pro posilování bratrského soužití našich

národů. Naše republika může být silná jenom tehdy, jestliže ve vztazích obou našich národů a všech národností nebudou prvky napětí, nervozity a nedůvěry. Musíme proto rozhodně odsoudit všechny projevy, které porušují zásadu rovnoprávnosti a suverenity obou socialistických národů a ke kterým v minulosti docházelo. Jednotu Čechů a Slováků je možno upevňovat jen na základě svobodného rozvoje jejich národní svébytnosti v souladu s rozvojem hospodářství, s objektivními změnami v sociální struktuře obou národů a na základě naprosté rovnoprávnosti a dobrovolnosti. Naše republika bude tím silnější, čím více budou rozvinuty oba její národy, čím více bude využito velkých hospodářských i kulturních možností Slovenska v zájmu rozvoje celé republiky. Lhostejnost k národním zájmům nebo dokonce pokusy o jejich potlačování považuje strana za hrubé zkraslování svého programu a své politické linie. Strana bude důsledně hájit leninskou zásadu, že přezírání zájmů menšího národa příslušníkem národa většího je neslučitelné se socialistickými vztahy mezi národy. Bude čelit jakýmkoliv snahám vydávat hledání nejlepších cest vývoje státoprávních vztahů našich národů na podkladě rovnoprávnosti a dobrovolnosti do všech důsledků za oslabování republiky. Komunisté obou národů a všech národností naší země hájí principy internacionalismu; komunisté každého národa i každé národnosti sami překonávají nacionalistické přežitky ve vlastním prostředí.

V socialistických podmínkách každá z národnostních menšin - maďarská, polská, ukrajinská, německá atd. - má právo na své národní vyžití a důsledné naplnění všech ostatních ústavních práv.

Strana zdůrazňuje, že bude bojovat proti všem projevům antisemitismu, rasismu, proti všem antihumánním ideologiím rozeštvávajícím lidi.

Různé *generace* naší společnosti vyrostly v odlišných podmínkách a liší se přirozeně svými pohledy na řadu otázek našeho života. Strana rozhodně odmítá snahy stavět proti sobě zájmy jednotlivých generací a bude věnovat zvláštní péči sladování a uspokojování potřeb jednotlivých věkových skupin.

Je pravda, že naše zřízení na podkladě obětavé práce starší generace vytvořilo proti předmnichovské republice lepší sociální podmínky pro mladé lidi. Zároveň však jsme zůstali mládeži mnoho dlužni. Nedostatky a chyby v politickém, hospodářském a kulturním životě, jakož i v lidských vztazích doléhají zvláště silně právě na mladého člověka: rozpor mezi slovy a činy, nedostatek otevřenosti, frázovitost a byrokratismus, snaha řešit vše z mocenských pozic - tyto deformace socialistického života se musely bolestně dotýkat studentů i mladých dělníků a rolníků, vzbuzovaly v nich pocit, že to nejsou oni, jejich práce, jejich úsilí, které rozhodují o jejich vlastní budoucnosti. Naléhavým úkolem se stalo obnovit všude kontakt s mladými lidmi a vložit na jejich samostatné úsilí odpovědnost, jež jim v socialismu náleží.

Zejména půjde o zlepšení pracovních podmínek a možností společenské a kulturní aktivity mládeže a důsledné odstranění všeho, co vyvolává nedůvěru mládeže k socialismu. Nás všechny těší elán mladých lidí, jejich pozitivní i kritická iniciativa, která je podmínkou, aby v socialismu a komunismu spatřovali svou věc a svou budoucnost.

Nesmíme zapomínat ani na materiální podmínky, společenskou vážnost, úctu a takové společenské uplatnění starých lidí, které jim umožní důstojný a zasloužený odpočinek. Velkou péči by měla naše společnost věnovat zabezpečení aktivních účastníků odboje, jimž patří úcta nás všech.

K deformacím stranické a státní politiky patří i to, že v minulosti problematika žen, zejména zaměstnaných, nebyla posuzována jako závažná politická otázka. Je třeba přiznat ženám ve státní, hospodářské i kulturní politice takové místo, které odpovídá zásadám socialistické demokracie a významnému podílu žen na vytváření materiálních a duchovních hodnot společnosti.

V dalším vývoji naší společnosti musíme počítat s aktivitou a účastí na našem veřejném životě i v budovatelském úsilí se všemi vrstvami našeho obyvatelstva. Otevřeně říkáme, že počítáme i s lidmi věřícími, se všemi, kteří se chtějí na základě své víry jako rovní s rovnými, jako plnoprávní budovatelé socialistické společnosti účastnit plnění všech našich náročných úkolů.

Rozvíjet demokracii a odstraňovat rovnostářství

Uplatňování různorodých zájmů sociálních skupin a jednotlivců i jejich sjednocování vyžaduje, aby byla vypracována a uplatněna nová politická soustava našeho života, nový model *socialistické demokracie*.

Strana bude usilovat o takový rozvoj státního a společenského uspořádání, který bude odpovídat skutečnému rozložení zájmů jednotlivých vrstev a skupin naší společnosti, který jim umožní vyjádřit zájmy ve svých organizacích a uplatnit svůj hlas ve veřejném životě. Očekáváme, že v ovzduší vzájemné důvěry mezi občany a jejich institucemi vzroste současně občanská odpovědnost a budou respektovány normy vztahů mezi lidmi.

Strana bude přitom usilovat o spojení demokratických zásad společenského řízení s odborným a vědeckým řízením a rozhodováním. K tomu, aby bylo možno odpovědně posoudit, co je zájmem celé společnosti, musíme mít vždy k posouzení více alternativních, odborně zdůvodněných návrhů na řešení všech sporných otázek a zajistit daleko rozsáhlejší a otevřenější informovanost občanstva.

Dnes, kdy se stírají třídní rozdíly, se hlavním hodnotícím měřítkem postavení lidí ve společnosti stává podíl, jakým člověk přispívá společenskému rozvoji. Strana mnohokrát kritizovala rovnostářské názory, ale v praxi se rozmohla nivelizace nebývalou měrou a stala se jednou z hlavních brzd intenzivního ekonomického rozvoje i zvyšování životní úrovně. Škodlivost rovnostářství je v tom, že zvýhodňuje lajdáky, pecivály a neodpovědné pracovníky proti obětavým a pracovitým, nekvalifikovanému proti kvalifikovanému, technicky a odborně zaostávající proti nadaným a iniciativním.

Usilujeme-li dnes o odstranění rovnostářství, o uplatnění zásady výkonu v hodnocení pracovníků, nechceme tím vytvářet nějaké nové privilegované vrstvy. Chceme, aby na všech úsecích našeho společenského života závisela odměna lidí na společenském významu a na efektivnosti jejich práce, na rozvoji pracovní iniciativy, stupni odpovědnosti a rizika. To je v zájmu rozvoje celé naší společnosti. Zásada výkonu vyzdvihuje technickou vyspělost, rentabilitu a produktivitu práce, autoritu a pravomoc odpovědných vedoucích, princip hmotné zainteresovanosti, zdůrazňuje rostoucí význam kvalifikace všech pracujících.

Ke klíčovým podmínkám současného a budoucího vědeckého, technického a společenského rozvoje patří podstatné zvýšení vzdělání a kvalifikace řídicích a odborných pracovníků na všech stupních našeho hospodářského a společenského života. Nebudou-li na vedoucích místech odborně zdatné, vzdělané socialistické kádry, nebude socialismus s to obstát v konfrontaci s kapitalismem.

Tato skutečnost si vyžádá zásadní změnu v dosavadní kádrové politice, v níž se po léta podceňují hlediska vzdělání, kvalifikace a schopností.

Uplatnění zásady odměňování podle množství, kvality a společenské užitečnosti práce předpokládá denivelizaci příjmů. Neznamená však opomíjet zájmy občanů s nejnižšími příjmy, zájmy rodin s velkým počtem dětí, občanů se sníženou pracovní schopností, důchodců a některých kategorií žen a mládeže. Naopak: důsledné uplatňování zásady diferencovaného odměňování podle výkonu je jediným účinným prostředkem k takovému rozvoji zdrojů, který umožní zvýšit životní úroveň a v duchu socialistického humanismu stanovit a zaručit důstojné životní podmínky pro všechny vrstvy naší společnosti. Chceme, aby bylo zřejmé, že poctivá práce pro společnost a úsilí o zvyšování kvalifikace jsou nejen náležitě odměňovány, ale musí se také těšit patřičné úctě. Socialistická společnost si váží těch, kdo vykazují mimořádné výsledky, jsou aktivní a iniciativní při prosazování výrobního, technického, kulturního a společenského pokroku: váží si talentovaných lidí a vytváří podmínky pro jejich uplatnění.

Vedoucí úloha strany - záruka pokrokového socialistického rozvoje

V současné době zvláště záleží na tom, aby strana prováděla takovou politiku, aby si plně zasloužila vedoucí úlohu v naší společnosti. Jsme přesvědčeni, že to je v současné situaci podmínka socialistického vývoje země.

Komunistická strana jako strana dělnické třídy zvítězila v boji proti kapitalismu a za uskutečnění revolučních třídních přeměn; s vítězstvím socialismu se stává^v předvojem celé socialistické společnosti. Svou schopnost řídit naši společnost strana zvláště výrazně osvědčila právě v současné době, když z vlastní iniciativy rozvinula demokratizační proces a zajistila jeho socialistický charakter. Ve své politické činnosti se chce strana opírat především o ty, kteří mají pochopení pro potřeby celé společnosti, kdo nestavějí své osobní a skupinové zájmy proti zájmům socialismu, kdo využívají a rozvíjejí své schopnosti ve prospěch celku, kdo mají smysl pro nové, pokrokové a kdo jsou ochotni je prosazovat.

Komunistická strana se opírá o dobrovolnou podporu lidu; neuskutečňuje svou vedoucí úlohu tím, že vládne nad společností, ale tím, že nejoddaněji slouží jejímu svobodnému, pokrokovému socialistickému rozvoji. Svou autoritu si nemůže vynutit, ale musí ji neustále získávat svými činy. Svou linii nemůže prosazovat nařizováním, ale prací svých členů, pravdivostí svých ideálů.

Vedoucí úloha strany byla v minulosti často chápána jako monopolní soustředování moci v rukou stranických orgánů. To odpovídalo falešné tezi, že strana je nástrojem diktatury proletariátu. Toto škodlivé pojetí oslabovalo iniciativu a odpovědnost státních, hospodářských i společenských institucí, poškozovalo autoritu strany a znemožňovalo jí vykonávat své nejvlastnější funkce. Cílem strany není stát se univerzálním »správcem« společnosti, vázat všechny organizace a každý krok v životě svými direktivami. Její poslání je především v tom, aby vyvolávala socialistickou iniciativu, ukazovala cesty a reálné možnosti komunistických perspektiv a systematickým přesvědčováním i osobním příkladem komunistů získávala pro ně všechny pracující. Tím je určen koncepční ráz činnosti strany; stranické orgány neprojednávají všechny otázky, ale mají podněcovat aktivitu a navozovat řešení nejzávažnějších problémů. Přitom se strana nemůže změnit v organizaci, která by působila na společnost pouze svými idejemi a programy. Prostřednictvím svých členů a organizací i orgánů musí rozvíjet praktické organizátorské funkce politické síly ve společnosti. V politickoorganizátorské činnosti strany se koordinuje praktické úsilí lidí o to, aby se linie a program strany měnily ve skutečnost na všech úsecích - v sociálním, ekonomickém i kulturním životě společnosti.

Strana jako představitelka zájmů nejpokrokovější části všech vrstev - a tím i perspektivních cílů naší společnosti - nemůže být představitelkou celé škály sociálních zájmů. Politickým výrazem mnohostranných zájmů v naší společnosti je celá Národní fronta jako výraz svazku sociálních vrstev, zájmových skupin i národů a národností naší společnosti. Strana nechce a nebude nahrazovat společenské organizace, ale musí naopak dbát o to, aby se obnovila a rozvinula jejich iniciativa i jejich politická odpovědnost za jednotu naší společnosti. Úkolem strany je hledat takový způsob uspokojování rozmanitých zájmů, který neohrožuje celospolečenské perspektivní zájmy, ale prospívá jim a vytváří nové, progresivní zájmy. Politika strany nesmí vést k tomu, aby občané nekomunisté měli pocit, že jsou ve svých právech a svobodách úlohou strany omezováni, ale naopak, aby v činnosti strany viděli záruku svých práv, svobod a zájmů. Chceme a musíme dosáhnout toho, aby strana už v základních organizacích měla autoritu neformální, přirozenou, založenou na pracovních a řídicích schopnostech a morálních kvalitách funkcionářů-komunistů.

Komunisté musí stále znovu v rámci demokratických pravidel socialistického státu usilovat o dobrovolnou podporu většiny pro linii strany. Stranická usnesení a směrnice je nutno opravovat a měnit tehdy, jestliže správně nevyjadřovaly nebo už nevyjadřují potřeby a možnosti celé společnosti. Strana se musí snažit, aby její členové - jakožto nejaktivnější pracovníci na svých úsecích - měli i tomu odpovídající váhu a vliv v celé společnosti, aby zaujíмали funkce ve státních, hospodářských i společenských organizacích. Avšak to nesmí vést k praxi dosazování členů strany do funkcí v rozporu se zásadou, že do orgánů celé společnosti vybírá vedoucí představitelé tato společnost a jednotlivé její složky a že za svou činnost funkcionáři těchto složek odpovídají všem občanům nebo všem členům společenských organizací. Je třeba odstranit praxi diskriminace a vytváření »kádrového stropu« pro ty, kdo nejsou členy strany.

Základem akceschopnosti strany v nových podmínkách je ideová a organizační jednotka, která se tvoří na základě široké vnitrostranické demokracie. Nejúčinnější zbraní proti zanášení metod byrokratického centralismu do strany je posílení vlivu členů strany na tvorbu politické linie, posílení úlohy skutečně demokraticky volených orgánů. Volené orgány strany musí především ručit za to, že se uplatní všechna práva členů, že rozhodování bude kolektivní a moc se nesoustředí v jedné ruce.

Předpokladem odpovědného rozhodování kolektivních orgánů může být jedině věcná diskuse a výměna názorů. Střetávání názorů je nutným projevem mnohostranného odpovědného úsilí o hledání nejlepšího řešení, o prosazování nového proti zastaralému. Každý člen strany a stranických orgánů má nejen právo, ale i povinnost podle svého nejlepšího svědomí vystupovat s iniciativou, kritikou, odlišnými názory na projednávané otázky, oponovat kterémukoliv funkcionáři. Tato praxe musí pevně zapustit

kořeny, má-li se strana ve své činnosti uvarovat subjektivismu. Je nepřipustné omezovat komunisty v těchto právech, vytvářet kolem těch, kdo vystoupili s odlišnými názory, atmosféru nedůvěry a podezřívavosti, používat proti menšině represálií pod jakoukoliv záminkou, jak se to stávalo v minulosti. Strana však nemůže opustit zásadu, že po přijetí usnesení bude od každého komunisty vyžadovat jeho plnění. Uvnitř strany jsou si všichni členové rovni bez ohledu na to, zastávají-li funkce ve stranických orgánech nebo v orgánech státních a hospodářských organizací anebo nezastávají funkce žádné. Kdo zaujímá vyšší funkci, má však vyšší odpovědnost. Strana si je vědoma, že nebude hlubšího rozvoje demokracie v naší společnosti, jestliže se důsledně neuplatní demokratické zásady ve vnitřním životě a práci samotné strany, mezi komunisty. Rozhodování o všech významných otázkách a kádrové obsazení funkcí musí být zajištěno demokratickými pravidly jednání a tajným hlasováním. Demokratizace stranického života znamená i upevňování pravidelných pracovních styků mezi stranou a vědou. Využijeme v tomto směru metody konzultace, výměny protichůdných názorů a oponentury, poněvadž funkce vědy nekončí přípravou analýz a podkladů, ale měla by na půdě strany pokračovat při sledování procesů vyvolaných jednotlivými usneseními a přispívat k realizaci i kontrole správnosti usnesení praxí.

ÚV KSČ na svém prosincovém a lednovém plenárním zasedání nastoupil tuto cestu a zabezpečí, aby v příštích měsících byly v celé straně vyřešeny otázky obsahu a demokratických metod stranické práce, vztahy mezi volenými orgány a stranickým aparátem a vypracována pravidla vymezení pravomoci a odpovědnosti jednotlivých orgánů a článků stranického mechanismu, zásady kádrové politiky strany, které budou kromě jiného zajišťovat účelnou, pravidelnou obměnu vedoucích funkcionářů, záruky informovanosti členstva a vztahy stranických orgánů k členům strany vůbec. V přípravách XIV. sjezdu strana zabezpečí, aby stanovy strany odpovídaly současnému stupni jejího vývoje.

ZA ROZVOJ SOCIALISTICKÉ DEMOKRACIE, ZA NOVÝ SYSTÉM POLITICKÉHO ŘÍZENÍ SPOLEČNOSTI

V uplynulém desetiletí kladla strana mnohokrát do popředí požadavek rozvoje socialistické demokracie. Opatření strany směřovala ke zvýšení úlohy volených zastupitelských orgánů ve státě, zdůrazňovala význam dobrovolných společenských organizací a všech forem aktivity lidu. Politika strany dala podnět k přijetí řady zákonů, které zvýšily ochranu práv každého občana. Již v tezích ÚV KSČ ke XIII. sjezdu strany bylo jasně řečeno, že »stát diktatury dělnické třídy splnil u nás své hlavní dějinné poslání«, a byl tu jasně vyjádřen i základní směr, jak dále rozvíjet naši demokracii: »Soustava socialistické demokracie - stát, společenské organizace a strana jako vedoucí síla - cílevědomě usiluje o to, aby se rozdílné zájmy i přístupy pracujících ke společenským problémům demokraticky projevíly a aby se uvnitř organizací socialistické společnosti správně, z hlediska celospolečenských potřeb a cílů, řešily. Rozvoj demokracie musí přitom postupovat ruku v ruce s posilováním vědeckosti a odbornosti společenského řízení.«

Přesto se však *do dnešní doby udržují v celém našem politickém systému škodlivé rysy centralistického direktivního rozhodování* a řízení. Ve vztazích mezi stranou, státem a společenskými organizacemi, ve vnitřních vztazích a metodách uvnitř těchto složek, ve vztazích státních a jiných institucí k občanům, v chápání významu veřejného mínění a informovanosti lidí, v praxi kádrové politiky - všude tam se projevuje příliš mnoho věcí, které ztrpčují život lidí a zároveň brání odborně kvalifikovanému, vědeckému rozhodování a podporují libovůli. Je tomu tak především proto, že všechny tyto vztahy v naší politické soustavě byly po léta vytvářeny jako nástroj plnění centrálních direktiv a málokdy vůbec umožňovaly, aby sama tvorba rozhodnutí byla výsledkem demokratického jednání.

Různé zájmy a potřeby lidí, direktivním rozhodováním nepředvídané, byly chápány jako nežádoucí překážka, a ne jako nové potřeby života lidu, které politika musí respektovat. Proto nemohla pomoci ani často dobře míněná hesla o »zvýšení účasti lidu na řízení«, neboť i tato »účast lidu« po léta znamenala hlavně účast na plnění direktiv, a ne účast ve sporu o správnost samých rozhodnutí. Proto se stále prosazovaly názory, opatření a zásahy, které byly libovolné a neodpovídaly ani vědeckému poznání, ani zájmům různých vrstev lidu a jednotlivých občanů. Takto uplatňované centrální rozhodování pak nemohlo být ani účinné a vedlo naopak k tomu, že se řada usnesení nemohla plnit a uvědomělé řízení společenského vývoje se oslabovalo. To pochopitelně zase udržovalo často ve funkcích lidi, kteří jinak

»řídít« nedovedou a stále znovu ožívují staré metody a návyky, obklopují se lidmi, kteří jim vyhovují, a nikoli lidmi, jejichž schopnost a charakterové vlastnosti dávají záruky pro plnění funkcí. Přes stále důrazné odsuzování »doby kultu osobnosti« nejsme proto stále s to vymýtit ze života naší společnosti některé rysy vlastní právě této době. To oslabuje důvěru lidí ve schopnost strany důsledně takové poměry změnit, často se vyvolávají a ožívují stará napětí a politická nervozita.

Ústřední výbor je pevně rozhodnut překonat takový stav. Pro XIV. sjezd je nutno zpracovat - jak už bylo řečeno - základní otázky vývoje politického systému v koncepci, která odpovídá potřebám života, stejně jako jsme zpracovali zásadní koncepci nové ekonomické soustavy.

Jde o to přetvořit celý politický systém tak, aby umožňoval dynamický rozvoj socialistických společenských vztahů, slučoval širokou demokracii s vědeckým, odborně kvalifikovaným řízením, upevňoval společenský řád, stabilizoval socialistické vztahy, napomáhal kázní a společenské disciplíně. Základní vazby politického systému musí přitom poskytovat pevné záruky proti návratu ke starým metodám subjektivismu a mocenské libovůli. K tomu zatím nebyla cílevědomě práce strany zaměřována a naopak se pro takovou práci vytvářely často překážky. Všechny tyto změny nutně vyžadují zahájit práci na přípravě nové ústavy ČSSR tak, aby návrh nové ústavy byl důkladně odborně i veřejně ve všech důležitých otázkách prodiskutován a aby brzy po sjezdu strany mohl být projednán Národním shromážděním.

Avšak již nyní, ještě před XIV. sjezdem, považujeme za nezbytné prakticky změnit dosavadní stav tak, aby rozvoj socialismu a jeho vnitřní dynamika nebyly bržděny starými prvky v politickém systému. Naše demokracie musí otevřít větší prostor pro činnost každého jedince, každého kolektivu, každého článku řízení, nižšího i vyššího, centrálního. Lidé musí mít větší možnost sami přemýšlet a vyjadřovat své názory, musíme radikálně změnit praktiky, které mění lidovou iniciativu a kritické připomínky a náměty zdola v příslovečné házení hrachu na zeď. Musíme zajistit, že neschopní, ale ke všemu přizpůsobiví lidé budou opravdu vyměněni za takové, kterým jde o socialismus, o jeho osudy a pokrok, o zájmy a potřeby ostatních a ne o jejich osobní moc nebo výhody. To se dotkne lidí jak »nahore«, tak »dole«, bude to složitý proces, který potrvá jistou dobu. Je třeba, abychom všude - na všech stupních řízení, ve straně, ve státních a hospodářských orgánech i ve společenských organizacích - ukázali, který orgán a který funkcionář či odpovědný pracovník za co opravdu odpovídá, kde je záruka nápravy a kde je nutno změnit instituce, kde metody práce a kde vyměnit konkrétní lidi. Postoj jednotlivých funkcionářů k novým úkolům a metodám, jejich schopnost uskutečňovat novou politiku musí být základním politickým měřítkem.

Bez práva není odpovědnosti

Základní předpoklad pro správný vývoj vidíme v tom, aby v celém našem systému řízení bylo do budoucna jasné, *kdo, který orgán a který pracovník za co odpovídá, jakou má pravomoc a jaké povinnosti*. K tomu je nezbytné, aby všechny složky měly své samostatné postavení. Nahrazování a zaměňování státních orgánů, orgánů hospodářského řízení a společenských organizací stranickými orgány je nadále nutno zcela odstranit. Stranická usnesení zavazují komunisty v těchto orgánech, ale politika, řídicí činnost i odpovědnost státních, hospodářských i společenských orgánů a organizací je samostatná. Komunisté ve všech těchto orgánech a organizacích musí iniciativně zabezpečit, aby státní a hospodářské orgány a rovněž společenské organizace (zejména takové, jako je ROH, ČSM aj.) ještě v tomto roce samy iniciativně řešily konkrétní otázky své samostatné činnosti a odpovědnosti.

Na tvorbě státní politiky se podílí celá *Národní fronta*, politické strany, které ji tvoří, i společenské organizace. *Politické strany* Národní fronty jsou sobě navzájem partnery, jejich politické působení vychází ze společného politického programu Národní fronty a je samozřejmě vázáno Ústavou ČSSR, plně vychází ze socialistického charakteru společenských vztahů v naší zemi. KSC chápá Národní frontu jako politickou platformu, která nedělí politické strany na vládní a opoziční v tom smyslu, že by se vytvářela opozice proti linii státní politiky jako linii celé Národní fronty a vedl se politický boj o moc ve státě. Případná rozdílná a rozporná stanoviska složek Národní fronty, případné spory o politiku státu - to vše je řešeno na bázi společné socialistické koncepce politiky Národní fronty cestou politické dohody a

sjednocení všech složek Národní fronty. Formování politických sil usilujících o popření celé této koncepce Národní fronty, o odstranění Národní fronty od politické moci vcelku, bylo vyloučeno už v roce 1945 po tragických zkušenostech obou našich národů s předválečným politickým vývojem tehdejší ČSR; je samozřejmě i dnes pro naši republiku nepřijatelné.

KSČ považuje *politické vedení* marxisticko-leninské koncepce vývoje socialismu za podmínku správného vývoje naší socialistické společnosti. Bude uplatňovat v Národní frontě a v celém našem politickém systému marxisticko-leninskou koncepci jako koncepci politiky vedoucí tak, že pro ni bude získávat prostředky politické práce - ve všech složkách našeho systému i *přímo v masách dělníků a všech pracujících* - takovou podporu, která její vedoucí postavení demokratickými politickými prostředky zabezpečí.

Dobrovolné zájmové společenské organizace pracujících nemohou zaměnit politické strany, *ale ani naopak - politické strany nemohou u nás snad vyřadit zájmové organizace dělníků a ostatních pracujících z přímého vlivu na státní politiku*, na její tvorbu i vykonávání. Monopolizovat socialistickou státní moc nemůže ani jediná strana, ani koalice politických stran, musí k ní mít přímý přístup všechny politické organizace lidu. *KSČ bude všemi prostředky rozvíjet takové formy politického života, které zajistí projev přímého hlasu a vůle dělnické třídy a všech pracujících na politické rozhodování v naší zemi.*

Celou současnou organizací, formy činnosti i začlenění různých organizací do Národní fronty je třeba zásadně v nových podmínkách revidovat a vybudovat tak, aby Národní fronta mohla plnit kvalitativně nové úkoly. *Národní fronta vcelku i všechny její složky musí dostat jak samostatná práva, tak svou vlastní odpovědnost za řízení našeho státu a společnosti.*

Dobrovolné společenské organizace musí být založeny na skutečně dobrovolném členství a aktivitě. Lidé do nich vstupují proto, aby vyjadřovaly jejich zájmy, a sami si také mají právo vybírat své funkcionáře a představitele, které nelze společenským organizacím dosazovat zvenčí. Z těchto zásad mají důsledně vycházet naše jednotné masové organizace, jejichž funkce je i nadále potřebná, které však mají odpovídat svou strukturou, svými metodami práce i spojením s členstvem novým společenským podmínkám.

Zároveň je ještě letos potřeba *zajistit uplatnění ústavních shromažďovacích a spolčovacích svobod* tak, aby byla zákonem zaručena možnost vzniku dobrovolných organizací, zájmových sdružení, spolků apod. podle současných zájmů a potřeb různých vrstev a skupin našich občanů, bez byrokratických omezování a bez monopolních práv jakékoli organizace. Jakákoli omezení v tomto směru mohou být dána jen zákonem a jen zákon může stanovit, co je protispoločenské, zakázané a trestné. Zákonem zaručené svobody musí v tomto smyslu plně platit v souladu s ústavou i pro občany různé náboženské víry a vyznání.

Nelze zajistit účinný vliv mínění a názorů pracujících na celou naši politiku, nelze čelit snahám o potlačení kritiky a iniciativy lidu, jestliže pro všechny občany nezajistíme důsledně právními prostředky ústavně zaručenou svobodu projevu a vůbec všechna politická a osobní práva občanů. *Socialismus nemůže znamenat jenom osvobození pracujících lidí z nadvlády vykořisťovatelských třídních vztahů, ale musí přinést pro plné uplatnění osobnosti více, než dává kterákoli buržoazní demokracie.* Pracujícím lidem, kterým už nediktuje třída vykořisťovatelů, nelze libovolným výkladem mocensky předpisovat, o čem smejí a o čem nesmejí být informováni, které své názory mohou a které nemohou veřejně vyslovit, kde se veřejné mínění může uplatnit a kde ne. Musí být soustavně využíván výzkum veřejného mínění při přípravě závažných rozhodnutí a hlavní výsledky výzkumu mají být zveřejňovány. Jen na základě zákona, který stanoví, co je protispoločenské - což u nás stanoví hlavně trestní zákon -, lze podobné omezení uplatnit. ÚV KSČ považuje za nutné v nejbližší době přesněji než dosud vymezit tiskovým zákonem, kdy může státní orgán zakázat šířit určitou informaci (v tisku, rozhlasu, televizi apod.-, a vyloučit možnost faktické předběžné cenzury. Je nutno překonat opoždování, zkreslování a neúplnost informací, odstranit neodůvodněné utajování politických a hospodářských skutečností, zveřejňovat roční výsledky hospodaření podniků, zveřejňovat i alternativní návrhy různých opatření a řešení, rozšiřovat dovoz a prodej zahraničního tisku. Vedoucí představitelé státních, společenských a kulturních organizací jsou

povinni pořádat pravidelně tiskové konference a vystupovat k aktuálním otázkám v televizi, rozhlasu a tisku. V tisku je nutno umožnit odlišení oficiálních stanovisek státu, orgánů strany a publicistiky; zejména stranický tisk má vyjadřovat vlastní život strany, vývoj i kritické střetávání různých názorů mezi komunisty apod. a nemůže být ztotožňován plně s oficiálními stanovisky státu.

Strana si uvědomuje, že demokratizační proces se mohou pokusit zneužít ideologičtí odpůrci socialismu. V současné etapě vývoje v podmínkách naší země však platí zásada, že buržoazní ideologii lze čelit jen otevřeným ideovým bojem před tvářmi všeho lidu. Získávat lidi pro ideje a politiku strany lze jen bojem opřeným o praktickou činnost komunistů ve prospěch lidu, o pravdivou a úplnou informaci, o vědecký rozbor. Věříme, že v takovém boji všechny složky naší společnosti přispějí aktivně k vítězství pravdy, která je na straně socialismu.

V současném období musí vzrůst aktivnost a zodpovědnost vydavatelství, šéfredaktorů, všech členů strany a pokrokových pracovníků v masových komunikačních prostředcích za probíjování socialistických idejí a realizování politiky strany, Národní fronty a státu.

Právními normami je třeba přesněji *zaručit svobodu projevu i menšinových zájmů a názorů* (opět v rámci socialistických zákonů a v souladu se zásadou, že rozhodnutí se řídí vůlí většiny). Právně přesně *zaručit ústavní svobodu pohybu*, zejména výjezd našich občanů do zahraničí; jde hlavně o to, aby občan měl právní nárok i na dlouhodobější nebo trvalý pobyt v cizině a aby lidé nebyli bezdůvodně stavěni do postavení emigrantů; zároveň je nutno zákonem chránit i zájmy státu, např. pokud jde o odliv některých kategorií specialistů apod.

Postupně musíme vyřešit v celém právním řádu úkol, jak *lépe a důsledněji chránit osobní práva i vlastnictví občanů*, zejména vyloučit ustanovení, která prakticky znevýhodňují občany proti státním i jiným institucím. Zamezit nadále tomu, aby k osobnímu vlastnictví rodinných domků, zahrádek apod. přistupovaly různé instituce s přezíráním osobních práv a zájmů občanů. V nejbližší době je potřeba přijmout již delší dobu připravovaný zákon o náhradě škody způsobené občanovi nebo organizaci nezákonným rozhodnutím státního orgánu.

Vážnou skutečností je i to, že *doposud nebyla do všech politických a občanských důsledků provedena vždy ani rehabilitace lidí* - komunistů i nekomunistů -, kteří byli obětmi nezákonnosti v minulých letech. Z iniciativy orgánů ÚV KSČ se přezkoumává, proč stranická usnesení v tomto směru nebyla důsledně splněna, a zajišťuje se, aby tam, kde ještě k nápravě křivd nedošlo, byla náprava zjednána. Ani v politických orgánech, které mají minulé nezákonnosti napravit, ani v celém bezpečnostním, prokurátorském a soudním aparátu nesmí sedět nikdo, kdo může mít ze své vlastní minulé činnosti sebemenší osobní zájem nápravu brzdit.

Strana si je vědoma, že nevinně odsouzeným a pronásledovaným lidem nikdo nevrátí ztracená léta jejich života; bude však prosazovat, aby zmizely jakékoli stíny nedůvěry a ponižování, důsledky, které nezákonné zásahy měly často pro rodinu a příbuzné postižených, a bude důsledně dbát na to, aby všichni takto pronásledovaní lidé měli plnou možnost uplatnit se v práci, ve veřejném životě i v politické činnosti. Je samozřejmé, že ani při plné rehabilitaci osob nemůžeme měnit důsledky revolučních opatření, jež byla v minulých letech provedena v souladu se smyslem třídního zákonodárství, které směřovalo proti buržoazii, jejím majetkovým, ekonomickým a společenským oporám. Celý problém nápravy nezákonných represí v minulých letech je nutno řešit s plnou odpovědností příslušných státních orgánů, na základě právní úpravy; ÚV KSČ podporuje návrh, aby postup v těchto otázkách i problémy právních důsledků byly upraveny *zvláštním zákonem*.

Široké demokratické pojetí *politických a osobních práv občanů*, jejich právní a politické záruky považuje strana za nezbytný předpoklad nutného upevnování společenské kázně a řádu, stabilizace socialistických společenských vztahů. Sobecké chápání občanských práv, vztahy ke společenskému vlastnictví podle zásady, že »z cizího krev neteče«, nadřazování dílčích hledisek celospolečenským potřebám - to vše jsou jevy, proti kterým komunisté budou důsledně bojovat.

Vlastním smyslem rozvoje demokracie musí být lepší výsledky praktické práce, opřené o širší možnosti pro činnost aktivitu, pro zajištění zájmů a potřeb lidu. Demokracii nelze ztotožňovat se všeobecným řečením a stavět ji proti požadavkům kázně, odbornosti a efektivnosti řízení. Avšak

libovůle a nejasné stanovení práv i povinností takový vývoj znemožňuje, vede k neodpovědnosti, k pocitu nejistoty, a tím i ke lhostejnosti vůči veřejným zájmům a potřebám. Zároveň právě hlubší demokracii a mírou občanských svobod musí socialismus prokázat, že překonává omezenou demokracii buržoazní, a může se tak stát přitažlivým příkladem pro pokrokové hnutí i v průmyslově vyspělých zemích s demokratickými tradicemi.

Rovnoprávnost Čechů a Slováků je základem síly republiky

Naše republika jako společný stát dvou rovnoprávných národů - Čechů a Slováků - musí důsledně dbát o to, aby státoprávní úprava vztahů mezi našimi bratrskými národy a postavení všech ostatních národností ČSSR se vyvíjely tak, jak to vyžaduje upevňování jednoty státu, vlastní rozvoj národů a národností a jak to odpovídá potřebám socialismu. Nelze zastírat, že i v socialistickém Československu se přes výrazný pokrok v řešení národnostní otázky *vykytují závažné chyby a zásadní deformace* státoprávního řešení vztahů Čechů a Slováků.

Je třeba zdůraznit, že samo asymetrické uspořádání nebylo už principiálně způsobilé vyjádřit a zabezpečit státoprávní vztahy dvou rovnoprávných národů, protože postavení jednoho i druhého národa nutně vyjadřovalo rozdílným způsobem. Rozdílný způsob se projevil především v tom, že funkci českých národních orgánů plnily centrální orgány, které jako celostátní byly nadřizeny slovenským národním orgánům, a tím se slovenskému národu prakticky překáželo v rovnoprávné účasti na tvorbě a realizaci celostátní politiky. Objektivní nedostatky takového řešení navíc prohlubovala dosavadní politická atmosféra a praxe, nepříznivě ovlivňující postavení a činnost slovenských národních orgánů. V takovýchto podmínkách se funkce slovenských národních orgánů oslabovaly, a to jak v padesátých letech, tak i v koncepci Ústavy ČSSR z roku 1960. Tak se dostaly slovenské národní orgány do postavení, kdy jejich vliv na chod státního mechanismu se stal okrajovým. Tyto nedostatky nemohl - i se zřetelem na nezdravé prvky politické atmosféry nedávné minulosti - překonat ani společný dokument ÚV KSČ a ÚV KSS o posílení úlohy SNR z roku 1964.

Tento vývoj nutně vyvolával nedorozumění mezi našimi národy. V českých krajích při neexistenci vlastních národních orgánů vzbuzoval dojem nadbytečnosti slovenských národních orgánů. Na Slovensku zase vyvolával přesvědčení, že Slováci si doma nevládnou a že se o všem rozhoduje výlučně v Praze.

V zájmu rozvoje naší socialistické společnosti, upevnění jednoty československého lidu a jeho důvěry v politiku KSČ je proto nevyhnutelné *dosáhnout zásadního obratu i ve státoprávním uspořádání vztahů Čechů a Slováků* a provést i příslušné ústavní změny. Nastává proto se vši vážností potřeba, aby byla respektována *výhoda socialistického federativního uspořádání* jako uznávané a osvědčené státoprávní formy soužití rovnoprávných národů ve společném socialistickém státě.

Konečnému federativnímu uspořádání musí - z organizačních důvodů - jako organická součást a vývojový stupeň předcházet *odstranění nejpalčivějších nedostatků současného neuspokojivého stavu úpravy státoprávních vztahů českého a slovenského národa*. Proto je třeba *vypracovat a přijmout ústavní zákon*, který zakotví princip symetrického uspořádání jako cíl, k němuž má náš vývoj po XIV. sjezdu v nové ústavě vyústit a který bude novým způsobem, podle zásady plné rovnoprávnosti, řešit postavení slovenských národních orgánů v našem ústavním systému v nejbližší době - ještě před volbami do Národního shromáždění a Slovenské národní rady. V něm je třeba:

- *konstituovat Slovenskou národní radu jako zákonodárný orgán a radu ministrů Slovenska jako kolegiální výkonný orgán* a ministerstva jako resortní výkonné orgány Slovenské národní rady s rozšířením reálné kompetence všech těchto orgánů tak, aby dělba zákonodárné a výkonné kompetence mezi celostátními a slovenskými orgány v podstatě odpovídala zásadám Košického vládního programu;

- *svěřit řízení národních výborů na Slovensku slovenským národním orgánům* a v souvislosti s účelným uspořádáním správy mezi celostátním centrem a slovenskými národními orgány zřídit slovenský resortní orgán na úseku vnitra a Bezpečnosti v plném rozsahu;

- *upravit kompetenci slovenských národních orgánů tak, aby vypracovávaly a schvalovaly národohospodářský plán a rozpočet za Slovensko* ve všech jeho částech a k nim patřící ekonomické

nástroje. Účelně upravit strukturu resortních hospodářských výkonných orgánů SNR a přiměřeně tomu upravit organizační strukturu materiálně výrobní základny na Slovensku;

- *obnovit instituci státních tajemníků* v centrálních resortech, zejména na ministerstvech zahraničních věcí, zahraničního obchodu a národní obrany, v postavení členů vlády;

- politicky a ústavně *vyločit možnost majorizace slovenského národa* ve státoprávních otázkách vztahů Čechů a Slováků a ústavního postavení Slovenska;

- kromě toho, mimo rámec ústavního zákona, v konkrétní politické praxi *uskutečnit princip rovnoprávnosti obou národů při kádrovém a personálním obsazování* míst v centrálních orgánech, v zahraniční službě atd.

V souvislosti s přípravou XIV. sjezdu strany a s přípravou nové ústavy je nutno na základě všestranné odborné a politické přípravy předložit návrh státoprávního uspořádání vztahů našich národů, které v každém ohledu plně vyjádří a zaručí jejich rovnoprávnost a právo na sebeurčení. Podle stejných zásad pak bude třeba řešit i otázky výstavby strany a společenských organizací.

V zájmu posilování jednoty, semknutosti i *národní svébytnosti všech národností* v ČSSR - *Maďarů, Poláků, Ukrajinců i Němců* - je nezbytné *vypracovat statut* upravující postavení a práva jednotlivých národností, zaručující možnosti jejich národního života a rozvoje jejich národní osobitosti. ÚV KSČ si uvědomuje, že při řešení problémů národností přes nesporně dosažené úspěchy byly a jsou vážné nedostatky. Považujeme za nutné vyzdvihnout, že zásady našeho programu se plně vztahují stejně jako na naše oba národy i na ostatní národnosti. V zájmu toho je třeba zakotvit ústavní i zákonné záruky pro úplnou a skutečnou politickou, hospodářskou i kulturní rovnoprávnost. Zájmy národností bude třeba zabezpečit i z hlediska výstavby celostátních, krajských, okresních, městských a místních orgánů státní moci a správy. Je třeba, aby národnosti, přiměřeně ke svému celkovému počtu, byly reprezentovány v našem politickém, hospodářském, kulturním a veřejném životě, ve volených i výkonných orgánech. Je třeba zabezpečit aktivní účast národností na veřejném životě v duchu rovnoprávnosti a v duchu zásady, že národnosti mají právo samostatně a samosprávně rozhodovat o věcech, které se jich týkají.

Voleným orgánům dávají moc voliči

Nastávající *volby* se mají stát nástupem k uskutečnění zásad tohoto akčního programu v práci zastupitelských orgánů státu.

Ačkoliv se v posledním období rozvinula snaha zlepšit přípravu voleb, ukázalo se, že v původním termínu nelze uskutečnit volby tak, aby odpovídaly zásadám rozvinuté socialistické demokracie. Je proto třeba vypracovat takový volební systém, který bude v souladu se změnami v našem politickém životě. Volebním zákonem je nutno přesně a jasně upravit demokratické zásady přípravy voleb, navrhování kandidátů i způsob jejich volby. Úprava volebního systému musí zejména vycházet z nového politického postavení Národní fronty i samotných volených státních orgánů.

Základem celé sítě zastupitelských sborů jako demokratických orgánů státní moci jsou u nás *národní výbory*. Národní výbory se musí stávat místem, kde je demokraticky vytvářena linie státní politiky v místech, zejména v okresech a krajích. V jejich práci je nutno plně uplatňovat zásadu socialistické demokracie: aby se projevil různé zájmy a potřeby občanů a sjednotily se v obecný, veřejný zájem obcí, měst, okresů i krajů.

Národní výbory chápe strana jako orgány, které musí pokračovat v *pokrokových tradicích místní samosprávy a lidové správy*. Nelze je považovat za místní byrokratické úřady, řídicí komunální podniky. Chránit práva a potřeby občanů, zjednodušit vyřizování všech záležitostí, s nimiž se občané k národnímu výboru obracejí, prosazovat veřejné zájmy a čelit i snahám různých institucí šidit občany a nedbat jejich potřeb - v tom je základní politické poslání národních výborů.

Národní shromáždění chápe strana jako socialistický parlament se všemi funkcemi, které parlament v demokratické republice musí mít. Ještě do nového volebního období komunisté-poslanci musí zajistit, aby NS vypracovalo řadu konkrétních opatření, jež reálně naplní ústavní postavení NS jako nejvyššího orgánu státní moci v ČSSR. Formalismus v jednání, snahu o nepřesvědčivou jednomyslnost vylučující nutné rozdíly v názorech a postojích poslanců - to vše je nutno překonat. Z tohoto hlediska je

nutno v nejbližší době vyřešit především vztahy NS a stranických orgánů a také řadu problémů vnitřní činnosti NS včetně otázek organizačních a technických. Výsledkem musí být Národní shromáždění, které skutečně rozhoduje o zákonech i důležitých politických otázkách a nejenom schvaluje předložené návrhy. Strana podporuje posílení kontrolní funkce NS v celém našem veřejném životě a konkrétně ve vztahu k vládě; z tohoto hlediska je potřebné podřídit aparát kontroly plně NS, vytvářet ho jako jeho orgán. Spolu s užším sepětím NS s veřejným míněním občanů může to všechno v krátké době zvýšit úlohu i prestiž NS v naší společnosti.

Dělba a kontrola moci - záruka proti libovůli

Také *komunisté ve vládě* musí v nejbližší době zajistit, aby byl konkrétně rozpracován princip odpovědnosti vlády Národnímu shromáždění v celé její činnosti. I v rámci dosavadní praxe politického řízení nebyl dostatečně využíván prostor pro samostatnou činnost vlády a jednotlivých ministrů, projevovala se i snaha přesouvat odpovědnost na stranické orgány a zbavovat se samostatnosti v rozhodování. Vláda není jen orgánem hospodářské politiky. Jako nejvyšší orgán výkonu státní moci se musí jako celek soustavně zabývat celým okruhem politických a správních otázek ve státě. Vládě přísluší též úkol účinně dbát o racionální vývoj celého státního aparátu. Aparát státní správy byl v minulosti často podceňován; jde o to, aby tento aparát byl kvalifikovaný, odborně zdatný a racionální ve své činnosti, aby byl důsledně kontrolován demokratickými prostředky, aby byl efektivní. Zjednodušené představy, že těchto cílů lze dosáhnout podceňováním a snižováním administrativního aparátu vůbec, napáchaly v minulosti více škody než užitku.

V celém státním a politickém systému je nutno promyšleně vytvářet vztahy a pravidla umožňující dát na jedné straně *potřebnou jistotu odpovědným odborným kádrům* v jejich funkčním postavení a na druhé straně umožňující *potřebnou směnu kádrů* tak, aby byl běžně možný nástup politicky a odborně schopnějších lidí na místo těch, kteří na svou práci již nestačí. To vyžaduje právně přesně upravit podmínky odvolatelnosti odpovědných kádrů a vytvořit právní záruky důstojné úpravy postavení těch, kdo odcházejí normální směnou ze svých funkcí, aby odchod neznamenal »pád« v materiálním i morálním politickém postavení lidí.

Politika strany vychází z požadavku, aby v celém státním mechanismu nedocházelo k přílišnému soustředování moci v jednom článku, v jednom aparátu nebo u jednotlivce. Je nutno zajistit takové rozdělení pravomoci a systému vzájemné kontroly mezi jednotlivými články, aby případné chyby a přehmaty jednoho článku byly včas napraveny činností druhého. Tomu musí odpovídat nejenom vztahy mezi volenými a výkonnými orgány, ale i vztahy uvnitř mechanismu výkonu státní moci a správy a rovněž postavení a funkce soudů.

Těmto zásadám neodpovídá především přílišná koncentrace funkcí v dosavadním ministerstvu vnitra. Strana považuje za nutné budovat je jako resort státní vnitřní správy, jejíž součástí je i správa Bezpečnosti. Agendy, které v našem státě tradičně patřily jiným orgánům a jsou dnes vykonávány ministerstvem vnitra, je nutno z jeho působnosti vyjmout. Je potřeba v nejbližší době vypracovat návrhy zajišťující ve vyšetřování základní kompetenci soudů, oddělení správy věznic od bezpečnostního aparátu, předání agendy plynoucí z tiskového zákona, archivu apod. jiným státním orgánům.

Za politicky velmi závažnou otázku pokládá strana správné začlenění bezpečnostního aparátu ve státě. Bezpečnosti našeho života jen prospěje, bude-li odstraněno vše, co ve veřejnosti napomáhá udržovat pohled na bezpečnostní aparát, podmíněný minulou dobou porušování zákonitosti a výsadním postavením Bezpečnosti v politickém systému. Tato doba rozrušila pokrokové tradice naší Bezpečnosti jako síly, která jde s lidem. Na tyto tradice je nutno navázat. ÚV KSČ považuje za potřebné *změnit organizaci Bezpečnosti* a jednotný SNB rozdělit na dvě rozdílné, na sobě nezávislé složky - Státní bezpečnost a Veřejnou bezpečnost. *Státní bezpečnost* musí mít takové postavení, organizační strukturu, početní stav, vybavení, metody činnosti i kvalifikaci, které odpovídají jejímu zaměření na ochranu státu proti činnosti nepřátelských center ze zahraničí. Každý občan, který se neprovinil v tomto směru, musí s jistotou vědět, že jeho politické přesvědčení a názory, jeho osobní vyznání a činnost nemohou být předmětem pozornosti orgánů Státní bezpečnosti. Strana jasně prohlašuje, že tento aparát *nesmí být zaměřován a používán k*

řešení vnitropolitických otázek a rozporů socialistické společnosti. Veřejná bezpečnost plní úkoly boje proti trestné činnosti a úkoly ochrany veřejného pořádku; tomu se přizpůsobuje její organizace, počty i metody práce. Proti dnešnímu stavu je nutno aparát VB lépe vybavit, posílit; vymezit právně přesně určité funkce v ochraně veřejného pořádku, při jejichž plnění bude VB podřízena národním výborům. Právními normami je nutno vytvořit jasnější vztahy kontroly nad Bezpečností vládou jako celkem i Národním shromážděním.

Je nutno věnovat náležitou péči provádění *branné politiky v našem státě*. V této souvislosti je třeba usilovat o náš aktivní podíl na koncepci vojenské doktríny států Varšavské smlouvy, o upevňování obranné schopnosti našeho státu v souladu s jeho potřebami a možnostmi, o jednotné komplexní chápání otázek obrany se všemi problémy výstavby socialismu v celé naší politice včetně branné výchovy.

Právní politika strany vychází ze zásady, že při sporu o právo (včetně správních rozhodnutí státních orgánů) je základní zárukou zákonnosti řízení před soudem, který je nezávislý na policejních činitelích a je vázán jen zákonem. Uplatnění této zásady vyžaduje posílit celkovou společenskou i politickou úlohu a váhu soudů v naší společnosti. ÚV KSČ bude dbát, aby komplex potřebných návrhů a opatření byl zpracováván tak, aby do příštích voleb soudců byly potřebné otázky vyřešeny. V souladu s tím je nutno souběžně řešit i postavení a úkoly prokuratury tak, aby prokuratura nebyla nadřazována soudům, a rovněž zajistit plnou nezávislost advokacie na státních orgánech.

Mládež a její organizace

V mládeži vidíme pokračovatele v díle socialistické přeměny společnosti. Současná politická aktivita a účast mládeže v obrodném společenském procesu dokazuje neoprávněnost paušálních výtek, které často padaly nesprávně na její adresu. Rozhodující část pracující a studující mládeže je svou energií, kritičností, smyslem pro věcnost a novátorské činy přirozeným spojencem a významným činitelem při tvorbě a realizaci programových cílů strany. Proto také je nezbytné *zešíroka a s důvěrou otevřít mladým lidem dveře do naší strany*.

Zároveň je zapotřebí dát mládeži všech sociálních kategorií úměrně věku a schopnostem plnou možnost spolurozhodovat o všech jejích i veřejných záležitostech v zastupitelských orgánech; její organizace uznávat jako partnery stranických a společenských organizací, hospodářských orgánů, národních výborů a vedení škol při řešení sociálních, pracovních, studijních a jiných naléhavých problémů mládeže a dětí; dát mladým lidem příležitost včas uplatnit znalosti, kvalifikaci a talent na odpovídajících místech včetně míst vedoucích; za jejich účasti budovat kulturní, tělovýchovná a rekreační zařízení, aby mohli zdravě a efektivně trávit volný čas; práci dobrovolných i profesionálních cvičitelů, trenérů, instruktorů a ostatních pracovníků, kteří svůj čas a znalosti obětavě věnují dětem a mládeži, oceňovat jako vysoce společensky prospěšnou a záslužnou činnost.

V této souvislosti musíme říci *několik sebekritických slov i ke vztahu strany k ČSM*. Donedávna jsme od něho, resp. od jeho představitelů, chtěli, aby mezi mládež přenášeli víceméně hotové směrnice, které byly často výsledkem subjektivních názorů a necitlivě zasahovaly do vnitřních záležitostí organizace mládeže. Nedostatečně jsme i mladé komunisty vedli k tomu, aby se podíleli na tvorbě politiky strany tím, že by důsledně obhajovali, rozvíjeli a vyjadřovali zájmy, potřeby, požadavky a stanoviska mládeže jako celku i jejích jednotlivých skupin. Oslabovala se tím iniciativa mládeže i role její organizace ve veřejném a politickém životě. K tomu napomáhala i nesprávná zásada tzv. přímého řízení ČSM stranou.

Samostatnost mládežnického a dětského hnutí však nevylučuje, ale předpokládá jasné ideové vedení, soustavný zájem celé strany o problémy mládeže a výchovy dětí, praktickou pomoc komunistů dětským a mládežnickým kolektivům a pozorný vztah k mladým lidem v každodenním životě.

Mnohotvárnost potřeb, zájmů a často se měnících zálib mládeže, která sama je věkově, sociálně, kvalifikačně a jinak vnitřně diferencována, vyžaduje *těž členité a diferencované organizace dětí a mládeže*. Kromě momentálních dílčích zájmů a zálib různých skupin mládeže existují však naléhavé současné i perspektivní potřeby a zájmy týkající se celé mladé generace, jejichž vyjádření a prosazení vyžaduje *společný postup všech významných oddílů mládeže a tomu odpovídající formu organizace a*

společenské reprezentace mládeže. Domníváme se, aniž mladým lidem chceme předepisovat strukturu mládežnické organizace, že současným potřebám a stavu mládežnického a dětského hnutí nejlépe odpovídá forma federace.

Bude do značné míry záležet i na dosavadních orgánech ČSM i jiných společenských organizacích, jak tomuto procesu pomohou, aby se zdravá iniciativa mládeže nepotlačila ani zbytečně netříštila, aby bylo účelně využito všech zkušeností a možností při hledání optimálního rozvoje našeho socialistického mládežnického a dětského hnutí.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ A ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ

XIII. sjezd schválil závěry konstatující, že ozdravení naší ekonomiky a přechod k intenzivnímu hospodářství nemůže být uskutečněn tradičními přístupy či dílčími zdokonaleními direktivního systému řízení a plánování, ale zásadní změnou mechanismu socialistické ekonomiky. Zvítězila myšlenka ekonomické reformy, jejíž podstatou je nová ekonomická soustava, znovuoživení pozitivních funkcí socialistického trhu, nezbytné strukturální změny ekonomiky a hluboká změna úlohy hospodářského plánu z nástroje, který přikazuje, v nástroj, kterým společnost vědeckým způsobem nalézá nejvýhodnější dlouhodobé zaměření svého vývoje; změna z nástroje prosazování subjektivisticky určených hmotných proporcí v program ekonomické politiky, zajišťující efektivní rozvoj hospodářství a růst životní úrovně. Uskutečnění prvních závažných kroků hospodářské reformy se setkalo s aktivní podporou pracujících, odborníků i široké veřejnosti.

Určité rysy hospodářského vývoje v minulých dvou letech, lepší využívání výrobních činitelů, pokles podílu materiálových nákladů na společenském produktu, rostoucí náročnost odběratelů na technickou úroveň a kvalitu výrobků atp. plně potvrzují správnost závěrů přijatých XIII. sjezdem. Tyto kladné rysy hospodářského vývoje se zatím neprojevily v lepším uspokojování potřeb společnosti a ve snížení napětí na vnitřním trhu. To má věcné příčiny v tom, že ještě silně doznívají dřívější tendence, přežívá stará skladba výroby a zahraničního obchodu a výroba se jen pomalu přizpůsobuje změnám a rostoucí náročnosti poptávky. To souvisí s řadou nedůsledností a mezer při uplatňování programu ekonomické reformy.

Místo soustavného úsilí o objektivizaci tržních kritérií, která by odhalila ekonomickou zaostalost i staré deformace hospodářské struktury a postupně vylučovala jejich existenci, působí dosud ve značné míře snahy deformovat tato kritéria, přizpůsobovat je daným podmínkám a vytvořit tak pohodlnou situaci, ve které zaostalost a deformace zůstanou skryty, mohou přežívat a dále se přiživovat na účet nás všech.

V hospodářské politice nadále panuje systém ochrannářství ekonomické zaostalosti, spojený s cenovou, subvenční, dotační politikou a hlavně se systémem přírážek v zahraničním obchodě. Nepřehledná spleť ochrannářství vytváří podmínky, v nichž mohou existovat a v řadě případů jsou preferovány podniky neefektivní, nekvalifikovaně řízené, zaostalé. *Natrvalo není možné otupovat hospodářskou politiku tím, že se bere těm, kdo dobře pracují, a dává těm, kdo hospodaří špatně.* Proto je nutno objektivizovat hodnotové vztahy tak, aby rozdíly v důchodové situaci mezi podniky vyjadřovaly skutečné rozdíly v úrovni jejich hospodaření. *Natrvalo není ani politicky správné, aby na neefektivnost doplácel spotřebitel prostřednictvím cen, daní i nepřímo přes různé formy odčerpávání prostředků z efektivních podniků.*

Podnikům postaveným proti náročnému trhu je nutno poskytnout volnost rozhodování ve všech otázkách týkajících se bezprostředně vedení podniku a jeho hospodaření a umožnit jim tvůrčí reakci na potřeby trhu. Náročný trh spolu s hospodářskou politikou vyvinou tak tlak na zhospodárnění výroby a zdravé strukturální změny. Základním podnětem ke zdokonalování výroby a snižování nákladů musí být ekonomická soutěž, zejména s vyspělými zahraničními konkurenty. Tuto soutěž nelze nahradit subjektivními úpravami ekonomických podmínek a direktivními příkazy nadřízených orgánů.

Bez podnikání se socialismus neobejde

Program demokratizace v hospodářství spojuje ekonomickou reformu těsněji s procesy, které jsou před námi v oblasti politiky a celkového řízení společnosti, a podněcuje ke stanovení a uplatnění nových

prvků, které by ekonomickou reformu dále rozvíjely. *Program demokratizace hospodářství zahrnuje zejména uskutečnění samostatnosti podniků a podnikových seskupení a jejich relativní nezávislost na orgánech státu, plné a reálné uplatnění práva spotřebitele určovat svou spotřebu a svůj životní styl, právo svobodné volby pracovní činnosti, právo a reálnou možnost různých skupin pracujících a různých sociálních skupin formulovat a obhajovat své ekonomické zájmy při vytváření hospodářské politiky.*

V rozvíjení demokratických vztahů v hospodářství považujeme v současné době za nejdůležitější dořešit ekonomické postavení podniků, jejich pravomoc a odpovědnost.

Ekonomická reforma bude stále více stavět celé pracovní kolektivy socialistických podniků do situace, kdy přímo pocítí důsledky jak dobrého, tak špatného řízení podniků. Strana považuje proto za nezbytné, aby celý pracovní kolektiv, který nese důsledky, měl na řízení podniku také vliv. Vzniká potřeba demokratických orgánů v podnicích, jež by měly vymezenou pravomoc vůči vedení podniku. Těmto orgánům by za celkové výsledky své práce byli odpovědní ředitelé a vedoucí pracovníci podniků, kteří by také byli těmito orgány ustavováni do svých funkcí. Tyto orgány musí být přímou součástí řídicího mechanismu podniků, a nikoli společenskou organizací (nemohou být proto ztotožněny s odbory). Tyto orgány by se vytvářely jednak volbou zástupců pracovního kolektivu, jednak zastoupením některých mimopodnikových složek zajišťujících vliv celospolečenských zájmů a odbornou, kvalifikovanou úroveň rozhodování; zastoupení těchto složek je nutné podřídit rovněž demokratickým formám kontroly. Současně musí být upraveny vztahy odpovědnosti těchto orgánů za výsledky hospodaření se socialistickým vlastnictvím. V duchu těchto zásad čeká na vyřešení celá řada konkrétních otázek; současně bude nutné navrhnout statut těchto orgánů a využít některých tradic našich závodních rad z let 1945-1948 a zkušeností z moderního podnikání.

To ovšem nemění nic na nedílné autoritě a pravomoci vedoucích pracovníků při řízení podniku, která současně s jejich kvalifikací a řídicími schopnostmi je základní podmínkou úspěšného podnikání.

V souvislosti s tím je nutno přezkoumat i dosavadní roli odborů. V centralistickém systému u nich splývala funkce podpory direktivního řízení a zároveň obhajoby zájmů pracujících. Navíc vykonávaly i některé státní funkce (pracovní zákonodárství aj.). Dostávaly se tak do situace, že na jedné straně nedostatečně pečovaly o zájmy pracujících, na druhé straně se jim vytýkalo »ochranářství«. I socialistická ekonomika vytváří postavení pracujících, v němž existuje potřeba organizovaně hájit své lidské, sociální a jiné zájmy. Centrální funkcí odborů by se mělo stávat stále výrazněji poslání hájit zaměstnanecké, pracovní zájmy dělníků a pracujících, vystupovat z tohoto hlediska jako významný partner při řešení všech otázek hospodářského řízení; na této základně by pak odbory rozvíjely účinněji i svou funkci organizovat dělníky a zaměstnance k pozitivnímu řešení problémů socialistické výstavby a s tím spjatou výchovnou funkci. Komunisté v odborech budou vycházet z těchto zásad a iniciativně zabezpečí, aby samy odbory provedly na základě celého akčního programu strany rozbor svého dosavadního postavení, funkcí i činnosti ústředních a svazových orgánů, zhodnotily vnitřní život odborů jako samostatné demokratické organizace a vypracovaly vlastní politickou linii při řešení těchto otázek.

Podnik musí mít právo volby svého organizačního začlenění. Nadpodnikové orgány (typu dnešních generálních a oborových ředitelství) nemohou být nadány státní administrativní mocí. Je nutno s přihlédnutím k podmínkám jednotlivých oborů jim umožnit, aby se na základě ekonomického zájmu a potřeb podniků v budoucnosti přetvářely v dobrovolná sdružení. Podniky musí mít právo rozhodovat o obsahu činnosti těchto sdružení, právo vystoupit z nich a osamostatnit se a vstupovat do takových sdružení, která lépe zabezpečí funkce vyplývající z koncentrace a specializace výroby a integračních procesů.

Vystoupení podniků z dosavadních nadpodnikových svazků a jejich volné sdružování nelze začít uskutečňovat dříve, než budou vládou vytvořena pravidla pro tento proces; přitom v přechodné době bude nutné zajistit, aby podniky i po osamostatnění plnily již dříve jim časově přesně určené finanční a kooperační závazky vyplývající z jejich minulého členství v nadpodnikovém orgánu.

Je nutno skoncovat s dřívějším zjednodušeným schematickým přístupem k utváření organizační struktury výroby a obchodu. Struktura podniků musí být pestrá, jako jsou pestré požadavky na našem trhu. Je proto nutno také počítat s rozvojem malých a středních socialistických podniků, jejichž význam

spočívá především v kompletizaci výroby, v rychlém obohacování trhu novinkami a v pružném reagování na různé požadavky zákazníků. Ve vývoji organizační struktury výroby a obchodu je nutno otevírat prostor pro ekonomické soutěžení mezi podniky všech druhů a forem podnikání, v první řadě ve sféře výroby a prodeje spotřebního a potravinářského zboží.

Významnou měrou přispívá ke konsolidaci našeho národního hospodářství zemědělská výroba. Poslední období a zvláště příští potřeby ekonomiky jasně vyzdvihují tuto kladnou konsolidační úlohu zemědělství, jehož skladba by se měla vyvíjet tak, aby postupně zabezpečovalo racionální strukturu výživy obyvatelstva. Proto strana považuje za nutné zvýšit a soustředit pomoc státu a všech odvětví, zvláště chemického a strojírenského průmyslu, při zabezpečování vzestupu rostlinné a živočišné produkce. To je a nadále zůstává prvořadým úkolem naší hospodářské politiky.

Mimořádný význam pro rozvoj naší ekonomiky má družstevní podnikání v zemědělské výrobě. Strana podporuje závěry VII. sjezdu JZD, zejména vytvoření celostátní organizace zemědělských družstevníků, právo JZD podnikat i v dalších oborech, možnost přímého prodeje části zemědělských produktů obyvatelstvu a maloobchodní síti. Státní orgány budou pomáhat řešit celoroční zaměstnanost zemědělského obyvatelstva. Strana považuje rozvoj zemědělské výroby v družstvech a na státních statcích za rozhodující směr zemědělské velkovýroby. Bylo by účelné, aby komunisté připravili návrhy, které budou rozvíjet nové formy užšího spojení zemědělských výrobců s organizacemi jejich zásobování a odbytu zemědělských výrobků tak, aby tyto nové formy zabezpečovaly přímé spojení zemědělské výroby se zásobováním a odbytem a vyjadřovaly určitou dobu dřívějších hospodářských družstev.

Budeme podporovat rozvoj rozmanitých forem úvěrů pro zemědělské podnikání a doporučujeme prozkoumat celý úvěrový systém v zemědělské ekonomice. Současně ústřední výbor doporučuje, aby zemědělské a ostatní státní řídicí orgány hledaly a podporovaly i další formy podnikání při využívání půdy v horských, podhorských a pohraničních oblastech. V pohraničí je nutno usilovat o vytváření dalších vhodných podmínek pro zvyšování hospodářské činnosti, tj. lépe využívat dnešních malých provozoven, rozšiřovat rekreační možnosti a uskutečňovat další investiční výstavbu. Tak stabilizovat osídlení pohraničí a normalizovat jeho život. I když výroba jednotlivě hospodařících rolníků tvoří poměrně malý díl z celkové produkce, je důležité usnadňovat jejich práci, zlepšovat jejich podmínky hospodaření a umožňovat jim kooperaci s družstevními a státními podniky.

V souladu s náměty XIII. sjezdu KSČ je nezbytné také otevírat možnosti pro družstevní podnikání všude tam, kde si družstva na svou činnost vydělají. Jednotlivá družstva bude účelné osamostatňovat jako nezávislé a plnoprávné hospodářské a společenské organizace, rušit neúčelnou administrativní centralizaci družstev a nad družstevními podniky budovat jen takové orgány, které vykonávají pro ně ekonomicky prospěšnou činnost. V souvislosti s rozvojem družstevního podnikání se jeví účelným propracovat hlouběji spoluvlastnické vztahy družstevníků k družstevnímu majetku.

Vážným a dlouhodobě existujícím nedostatkem v ekonomickém životě je nízká úroveň a nedostatek služeb všeho druhu, což snižuje životní úroveň a vyvolává oprávněnou nespokojenost občanů. U komunálních služeb (voda, plyn, kanalizace, městská doprava, čištění města atp.) si zlepšení vyžádá značných investičních prostředků a může být řešeno jen postupně při zabezpečení jejich rentability. U ostatních služeb je příčina nevyhovujícího stavu v jejich uspořádání a administrativně náročném způsobu řízení, v malé zainteresovanosti pracovníků na hospodářských výsledcích, v nerentabilitě některých služeb, ve špatném zásobování materiálem a v nízkých a špatných investicích.

Ani úroveň výrobních sil, ani charakter práce ve službách, opravárenství a řemeslné výrobě neodpovídají dnešní vysoké centralizaci v jejich řízení a organizaci, která vyvolává zcela zbytečnou administrativu a zatěžuje tak služby neúčelnými náklady. Proto je nutné přijmout neodkladná opatření ke zdokonalení a rozšiřování všech již existujících forem služeb (družstva, komunální podniky), zjednodušit v duchu zásad nové soustavy jejich řízení a organizaci. Právě ve sféře služeb má především své oprávnění, jestliže se jednotlivé provozovny budou osamostatňovat a jestliže zmizí nepotřebné administrativní řídicí články. Svě oprávnění ve sféře služeb má i drobné osobní podnikání. V tomto směru je nutné rozpracovat zákonná ustanovení o drobném podnikání, která by umožnila zaplnit dnes existující mezeru na našem trhu.

Úloha státu v ekonomice

Rozmnožování společenského bohatství je záležitostí celé naší společnosti. Vlastní úkoly a odpovědnost tu připadá jak podnikům, tak řídicím orgánům, především vládě. Je tedy jejich společným zájmem a úkolem využít vzestupu politické aktivity pracujících, k němuž dochází po prosincovém a lednovém plénu ústředního výboru, a získat je pro cestu, která znamená konsolidaci národního hospodářství.

K tomu je nezbytná úprava celého organismu provádění hospodářské politiky státu. Vyřešit příslušné organizační otázky tu musí státní a hospodářské orgány. Strana přitom považuje za žádoucí, aby konečný stav uspořádání odpovídal následujícím zásadám:

Rozhodování o plánu a hospodářské politice státu musí být jednak procesem vzájemné konfrontace a sladování různorodých zájmů - podnikatelských, spotřebitelských, zaměstnaneckých, různých společenských skupin obyvatelstva, národů apod. -, jednak procesem vhodné kombinace pohledu na dlouhodobý rozvoj ekonomiky a na její bezprostřední prosperitu. Za nezbytnou součást hospodářské činnosti státu je třeba považovat účinná opatření, která by chránila spotřebitele proti zneužívání monopolního postavení a hospodářské moci výrobních i obchodních podniků.

Tvorba národohospodářského plánu a národohospodářské politiky musí být podrobena demokratické kontrole Národního shromáždění a odborné kontrole vědeckých institucí. Vrcholným orgánem provádění hospodářské politiky státu je vláda. To předpokládá takové institucionální uspořádání centrálního řízení, jež by umožňovalo v rozhodovacím procesu vyjadřovat a sjednocovat zvláštní zájmy a pohledy a při výkonu hospodářské politiky harmonizovat působnost jednotlivých ekonomických nástrojů a opatření státu. Institucionální uspořádání orgánů hospodářského řízení nesmí současně poskytovat půdu pro uplatnění resortních a monopolistických zájmů a musí zajistit výraznou převahu zájmů občanů jakožto spotřebitelů a svrchovaných nositelů hospodářského pohybu. Ve všech ústředních ekonomických orgánech je zcela nezbytné zabezpečit vysokou odbornost, racionalizaci a modernizaci řídicí práce a tomu podřídit i nutné kádrové změny. To vše musí zajišťovat skupina vládních orgánů, které se zabývají rozbořem národního hospodářství, zpracovávají varianty tohoto rozvoje a národohospodářský plán, srovnávají plánovaný rozvoj se skutečným vývojem na trhu a na základě toho přijímají účinná ekonomická opatření apod., a tak soustavně a cílevědomě ovlivňují skutečný pohyb v ekonomické sféře (tj. činnost podniků a jejich sdružení) ve směru, který stanoví hospodářská politika státu. Státní orgány vystupují vůči podnikům i jejich sdružením a integračním seskupením jako vůči jiným samostatným právním subjektům. Prostředky, s kterými stát hospodaří, jsou výsledkem práce všeho lidu a musí sloužit takovému uspokojení celospolečenských potřeb, které je společností respektováno jako rozumné a účelné.

Důležitou součástí ekonomického řízení se musí stát promyšlená technická politika, opírající se o analýzu technického pokroku v celém světě, i vlastní koncepce hospodářského rozvoje. Jejím cílem bude usměřňovat technickou úroveň výrobní základny a vytvářet ekonomické podmínky, jež by vyvolaly silný zájem na hledání a uplatňování nejmodernější techniky.

V této souvislosti by bylo účelné, aby příslušné státní orgány prozkoumaly všechny druhy veřejných výdajů a aby vláda vypracovala program úsporných státních a veřejných opatření. Státní rozpočet se musí stát nástrojem obnovy rovnováhy a nikoliv jejího oslabování. Ústřední výbor považuje za nezbytné a možné odhalit a rozumně využít mimořádné vnitřní a vnější zdroje pro urychlené obnovení ekonomické rovnováhy.

Současně vyzývá ústřední výbor všechny podniky, jejich sdružení, závody a dílny, aby v souvislosti se zvýšenou ekonomickou pravomocí vypracovaly a realizovaly program racionalizace všech řídicích, výrobních a obchodních činností s cílem sladění harmonizace práce a snížení nákladů na výrobu. Racionalizační program je předpokladem ekonomického zhodnocení vybudovaných kapacit i technické modernizace výroby.

Vkládáme hodně nadějí do obnovení pozitivních funkcí trhu jako nutného mechanismu fungování socialistické ekonomiky a prověrky toho, zda práce v podnicích byla vynaložena společensky účelně. Máme však na mysli nikoliv kapitalistický, ale socialistický trh, a nikoliv jeho živelné, ale regulované využití. Plán a celostátní ekonomická politika musí vystoupit jako pozitivní síla ve směru normalizace

trhu, proti tendencím ekonomické nerovnováhy i proti monopolismu ovládní trhu. Společnost musí plánovat s potřebným rozhledem, perspektivou, vědecky objevovat možnosti svého budoucího rozvoje a volit jeho nejrozumnější směry. Toho však nelze dosahovat potlačováním samostatnosti ostatních tržních subjektů (podniků a obyvatelstva), protože takto by z jedné strany byl podloměn zájem zajišťující hospodářskou racionalitu, z druhé strany by byly deformovány informační a rozhodovací procesy, které jsou pro fungování ekonomiky nezbytné.

Hospodářskou strukturu Československa, její technickou úroveň, koncentraci i specializaci je třeba rozvíjet tak, aby byla schopna rychleji reagovat na hospodářské změny doma i ve světě.

Úroveň přizpůsobivosti a pružnosti národního hospodářství je také výsledkem kvalifikační a technicko-kulturní úrovně pracujících, jejich schopnosti rychle se přizpůsobit měnícím se technickým a ekonomickým podmínkám výroby. Z hlediska zdrojů hospodářského růstu v Československu mají právě pracovní síly, jejich schopnosti a kvalita, technicko-kulturní úroveň, jejich přizpůsobivost a mobilita zcela mimořádnou důležitost. Dokonce z hlediska budoucího hospodářského růstu nemá československé hospodářství nadějnější zdroje, než jsou právě jeho velké lidské zdroje. Český a slovenský dělník a rolník byl vždy proslulý svým fortem, dovedností, tvůrčím přístupem k práci. Direktivní způsob řízení ovšem způsobil, že nová generace jen zčásti tyto vlastnosti převzala od generací starších. Místo pocitu uspokojení z dobře vedeného a dobře se dařícího díla se rozmohla častá lhostejnost, mechanické plnění úkolů, rezignace nad situacemi způsobovanými nekvalifikovaným, neiniciativním řízením. Za výchozí podmínku pro odstraňování těchto ztrát pokládá strana to, aby na vedoucí místa se dostávali lidé skutečně schopní, kteří si dokáží vytvořit přirozenou autoritu pracovních kolektivů svou odbornou a lidskou úrovní.

Účinnější zapojení do mezinárodní dělby práce

Zkušenost dlouholeté izolace hospodářských jednotek od konkurenčního tlaku světového trhu ukazuje zcela jednoznačně, že se tím vytvářejí pro činnost hospodářských jednotek výjimečné podmínky, jejichž důsledkem je zejména relativní zaostávání v tempu technického pokroku a jemu podmíněných strukturálních změn v hospodářství, ztráta konkurenční schopnosti našich výrobků na světových trzích a vytváření neúměrného napětí ve vnějších obchodních a platebních vztazích. Vzhledem k omezené surovinové základně našeho hospodářství a vzhledem k omezenému rozsahu vnitřního trhu je bez širokého zapojení našeho hospodářství do rozvíjející se mezinárodní dělby práce nemyslitelná realizace změn v materiální základně výroby, které s sebou přináší vědeckotechnická revoluce.

Základem rozvíjení mezinárodních hospodářských vztahů bude i nadále hospodářská spolupráce se Sovětským svazem a ostatními socialistickými státy, zejména státy sdruženými v RVHP. Přitom je ovšem třeba vidět, že v budoucnu bude úspěch této spolupráce ve stále větší míře záviset na konkurenční schopnosti našich výrobků. Místo naší země v rozvíjení mezinárodní dělby práce bude tím pevnější, čím všeobecnější směnitelnosti našich výrobků dosáhneme. Ve vztazích mezi zeměmi RVHP budeme usilovat o to, aby se plněji prosazovala hlediska ekonomické kalkulace a vzájemné výhodnosti směny.

Budeme také aktivně podporovat rozvíjení hospodářských vztahů se všemi ostatními zeměmi světa, které o ně mají zájem, na základě rovnoprávnosti, vzájemných výhod a bez diskriminace. Jsme pro rozvoj progresivních forem mezinárodní spolupráce, zejména výrobní a předvýrobní kooperaci, výměnu vědeckotechnických poznatků, obchod licencemi a vhodné formy úvěrové a kapitálové spolupráce se zainteresovanými zeměmi.

Otevírání našeho hospodářství tlaku světového trhu vyžaduje zásadně důsledně zbavovat monopol zahraničního obchodu administrativního pojetí a metod a odstraňovat direktivní řízení zahraničněobchodních transakcí. V této oblasti považuje ústřední výbor za potřebné provádět účinnou státní obchodní a devizovou politiku, založenou zejména na ekonomických pravidlech a nástrojích nepřímého řízení.

Ústřední výbor považuje za nezbytné zvýšit pravomoc a odpovědnost podniků za konkrétní provádění mezinárodních hospodářských vztahů. Výrobní a obchodní podniky musí mít právo volit si

vývozní a dovozní organizaci. Současně je nutno zformulovat podmínky, při jejichž splnění by měly podniky právo samostatně vystupovat na zahraničních trzích.

Dlouhodobá izolace našeho hospodářství od světových trhů odtrhla relace cen vnitřního trhu od relací cen světového trhu. V této situaci považujeme za nezbytné prosazovat linii postupného sblížení cen vnitřního a světového trhu. Prakticky to znamená energičtěji postupovat v odstraňování různých přírážek a dotací k cenám zahraničního trhu. Podniky si musí být vědomy, že je to pouze dočasná ochrana, kterou jim poskytuje stát a s kterou nemohou natrvalo počítat, a proto musí vypracovat program takových změn ve výrobě, jež jim umožní v nejbližších letech se bez dotací a přírážek obejít. Druhou stránkou této politiky odbourávání cenových přírážek a dotací musí být velkorysejší přístup k těm odvětvím a podnikům v národním hospodářství, které jsou s to efektivně z hlediska národního hospodářství prodávat své výrobky na zahraničních trzích. Strana považuje za účelné urychlit potřebné změny v dnešním systému cenových vztahů a uvést je do pořádku postupně jak tlakem tržních sil, tak i záměrnou hospodářskou politikou státu vytvářet vlastní racionální cenovou soustavu. Tato politika musí být doprovázena energickými opatřeními pro zajištění vnitřní pevnosti měny. To předpokládá rozvoj výroby efektivních a kvalitních fondů zboží prodejných na světových trzích, dosažení rovnováhy na vnitřním trhu zboží, peněz a práce, účinnou restriktivní investiční politiku, zabezpečení rovnováhy v platební bilanci a tvorbu nezbytných devizových rezerv.

Postupné otevírání našeho hospodářství vůči světovému trhu, jehož konečným cílem je vytvoření podmínek pro směnitelnost naší měny, musí být prováděno v míře, která by nenakupila příliš sociálních problémů a neohrozila růst životní úrovně. Je však nutno si uvědomit, že žijeme v podmínkách tvrdé konkurence a že každá úleva dnes zhorší předpoklady efektivního vývoje hospodářství a růstu životní úrovně v budoucnu.

Problémy životní úrovně - naléhavý úkol hospodářské politiky

V rozvíjení hospodářské politiky má strana na zřeteli jako základní cíl trvalý růst životní úrovně. Avšak vývoj hospodářství v minulosti byl jednostranně orientován na růst těžkého průmyslu s dlouhodobou návratností vložených prostředků, který do značné míry probíhal na úkor rozvoje zemědělství i spotřebního průmyslu, rozvoje výroby stavebního materiálu, obchodu, služeb a nevýrobních základních fondů, zvláště v bytové výstavbě. Tuto jednostrannost dřívějšího vývoje hospodářství nelze odstranit ze dne na den. Využijeme-li však velké rezervy v organizaci výroby i práce i technické a ekonomické úrovně výroby a výrobků, přihlédneme-li k možnostem dovedného využívání nové soustavy řízení, můžeme podstatně urychlit tvorbu zdrojů a na tomto základě zvýšit růst nominálních mezd a celkové životní úrovně.

Větší váhu v růstu životní úrovně je nutno klást na růst mezd a platů. Urychlení růstu průměrných mezd a platů nelze ovšem chápat tak, že se budou v podnicích zvyšovat mzdy bez ohledu na skutečné výsledky hospodaření. Bude třeba důsledně uplatňovat zásadu závislosti vývoje mezd na skutečné realizované produkci, která nalezne své společenské užití. A v tomto směru bude nutno propracovat metody usměrňování mzdového vývoje. Přitom je nutno zabezpečit, aby v souladu s růstem mezd ve výrobě rostly i mzdy ve školství, zdravotnictví a ostatních odvětvích nevýrobní sféry.

Dnešní soustava maloobchodních cen je výrazně odtržena od nákladů výroby, nesprávně orientuje strukturu osobní spotřeby obyvatelstva včetně výživy a ve svých důsledcích snižuje možný stupeň uspokojení jeho potřeb. V těchto podmínkách je nezbytné v zájmu zvýšení efektivnosti národního hospodářství a vytvoření předpokladů pro rychlejší růst životní úrovně energičtěji postupovat v odstraňování existujících cenových disproporcí. Řešení těchto otázek si vyžádá protichůdné pohyby cen jednotlivých výrobků a jejich skupin - zvyšování cen jedněch a snižování cen druhých. Racionální cenové relace nemohou být stanoveny a vyhlášeny státní autoritou, je nutno uvolnit vliv tržních sil na jejich vytváření. S tím je ovšem spojeno určité riziko, že změny cenových relací budou probíhat při určitém růstu cenové hladiny, které je vytvářeno tím, že jsme z direktivní soustavy řízení převzali situaci převahy celkové poptávky nad nabídkou. Centrální orgány řízení musí proto - při potřebném uvolnění vnitřního

cenového pohybu - regulovat celkové ekonomické vztahy tak, aby nedocházelo k neúnosnému růstu cenové hladiny a aby byl zajištěn růst reálných mezd minimálně o 2,5-3 procenta ročně.

V nejbližší době nelze podstatně zvyšovat nároky na rozdělování ze společenských fondů, neboť to by se neobešlo bez podstatného oslabení odměny za práci. Je však možno ve smyslu usnesení prosincového pléna ÚV KSČ z roku 1967 řešit nejnaléhavější problémy sociální politiky, jako je zvýšení nízkých důchodů, prodloužení placené mateřské dovolené, pomoc rodinám s dětmi. Je rovněž možné zakotvit zásadu růstu sociálních důchodů v souladu s růstem životních nákladů. Ústřední výbor požaduje od státních orgánů, aby byly odstraněny překážky, které oslabují zájem občanů trvale pokračovat v pracovní činnosti po splnění nároků na starobní důchod. Chceme také přezkoumat oprávněnost některých opatření provedených v souvislosti s přestavbou sociálního zabezpečení v roce 1964 (např. zdanění důchodů a možnost jeho postupného zrušení, zvýšení základu pro poskytování studentských stipendií apod.). Považujeme za nutné zvýšit sociální zabezpečení účastníků národního boje za osvobození. Rovněž bude rozpracována koncepce a další postup zdokonalování daně ze mzdy tak, aby po roce 1970 bylo možno spravedlivěji řešit zdanění žen, matek a osob, které vychovaly děti, a dále posílit opatření k příznivějšímu populačnímu vývoji.

Důležitou složkou určující životní úroveň a styl života je péče o zdraví lidu. V naší společnosti jsme uplatnili řadu opatření ve zdravotní péči, která kapitalismus nebyl schopen řešit. Přesto však i v této oblasti je řada nevyužitých možností - jak v organizaci zdravotnictví a lázeňských služeb, tak i v podmínkách práce lékařů a zdravotního personálu. Ústřední výbor se obrací na komunisty ve zdravotnictví a ostatní zdravotníky, aby přišli s iniciativou pro řešení těch problémů, které zbytečně roztrpčují jak občany, tak i zdravotníky a které vyplývají z byrokratických metod léčebné péče.

Z hlediska preventivní péče o upevnění zdraví lidu, zejména dětí a mládeže, i efektivního využívání volného času pokládáme za nezbytné, aby byl plně doceněn společenský význam všech forem tělesné a branné výchovy i rekreace; očekáváme v tomto směru zásadní stanoviska vlády, školské správy a iniciativu společenských organizací.

Významnou kvalitativní stránkou životní úrovně bude zavedení všeobecného pětidenního pracovního týdne, pro něž je třeba vytvářet technologické, organizační, ekonomické i politické podmínky tak, aby je bylo možno provést již koncem roku 1968.

Vážným nedostatkem je, že nebyl v minulých letech plněn program bytové výstavby. V současné době pokládáme řešení bytové výstavby za rozhodující otázku životní úrovně vůbec. Považujeme za nutné soustředit síly na tomto úseku a dosáhnout také potřebné podpory vlády a státních orgánů pro podstatné zvýšení počtu ročně stavěných komplexních bytů stavebními organizacemi a pro využití iniciativy obyvatelstva při výstavbě rodinných domků. Zároveň je třeba rozpracovat koncepci dlouhodobé bytové politiky, odpovídající měnícím se společenským podmínkám, která by získala důvěru a podporu obyvatel, přispěla k zájmu občanů o výstavbu a modernizaci bytů a také usměrňovala rozvoj materiálové základny stavebnictví a jeho kapacit. Na přechodnou dobu bude účelné usilovat i o využití stavebních organizací a pracovních sil jiných zemí a výstavbu soustřeďovat do míst nejnaléhavější potřeby.

Je příznačné pro byrokraticko-centralistické tendence, které se v minulosti znovu a znovu uplatňovaly v našem životě, že jedním z míst nejvíce postižených necitelností vůči lidem je právě centrum naší republiky, Praha. Hlavní město, v němž pracují zkušené a vysoce kvalifikované kádry dělníků, techniků, vědců, umělců, organizátorů naší výstavby, v němž je shromážděno obrovské bohatství památek a kulturních hodnot, doplatilo těžce na sektářství v ekonomice i politice, na nízkou úroveň odpovědných pracovníků. Jeho materiální vybavení neodpovídá jeho společenským funkcím, rostoucímu turistickému ruchu ani potřebám života jeho obyvatel. Nesporným požadavkem je urychlit bytovou výstavbu v hlavním městě a kromě toho soustředit úsilí alespoň na další problémy, jež nejvíce ztrpčují lidem v Praze život: městskou a příměstskou dopravu a udržování čistoty města. Obdobně je třeba řešit problémy hlavního města Slovenska - Bratislavy. Postarat se o to, aby co nejvíce dětí z těchto měst mohlo trávit prázdniny mimo hlavní město vzhledem k nynějším nedostatečným možnostem rekreace v Praze.

Ústřední výbor je toho názoru, že přes rychlejší růst životní úrovně zdaleka neodpovídají dosavadní výsledky ani tato opatření současným potřebám. Neodpovídají ani skutečným možnostem naší

ekonomiky, jejíž nízká efektivnost však vytváří překrady, které je možno v dalším uspokojování osobních a společenských potřeb překonávat pouze úsilím o mobilizaci rezerv a rozvinutí zdrojů ve výrobě. Náprava v našem hospodářství si vyžádá času. Avšak jsme přesvědčeni, že na podkladě důsledného provedení ekonomické reformy a při aktivizaci všech komunistů i nestraníků je naše země s to vstoupit na cestu rychlého, moderního rozvoje ekonomiky.

Racionálním využíváním zdrojů Slovenska k prosperitě republiky

Ekonomika ČSSR je integrací dvou národních ekonomik, umožňující znásobit ekonomický potenciál celé naší společnosti. To je podmíněno racionálním využíváním zdrojů a rezerv růstu obou národně politických oblastí v zájmu efektivního rozvoje československého národního hospodářství, jakož i mezioblastním sociálně ekonomickým vyrovnáním. Nové státoprávní uspořádání se musí rozhodně opírat o integrační základ a další integrační tendence v celostátní ekonomice.

V dosavadním vývoji Slovenska v rámci jednotné čs. ekonomiky došlo k výrazným změnám v hospodářské a životní úrovni. Slovensko se stalo vyvinutou, průmyslově vyspělou zemědělskou částí republiky. Pro další vývoj integrované československé ekonomiky nejsou rozhodující dílčí jednotlivé úpravy, ale zásadní propracování racionálního začlenění národně politických oblastí do celostátního hospodářského komplexu.

Při prokazatelných úspěších vznikly však i vážné problémy. I když podíl Slovenska na tvorbě národního důchodu vzrostl ze 14,2 procenta v roce 1948 na 24,4 procenta v roce 1965, není přiměřený růstovým možnostem, jakými disponuje Slovensko. (Výhodná geografická poloha, kvalitativní změny ve fondu pracovních sil, možnosti prostorové koncentrace, nová základna chemie, metalurgie, paliv a energetiky, zemědělství, přírodní bohatství.)

Procesy sociálně ekonomického vyrovnávání Slovenska a českých zemí charakterizuje jejich vnitřní rozpornost. Nesporným úspěchem politiky strany je odstranění sociální a hospodářské nerovnosti a snížení relativních rozdílů na obyvatele. Předstih tempa růstu však nepostačoval pro snížení absolutních rozdílů. Vyrovnávání se nezakládalo na koncepci národohospodářské efektivnosti rozvoje čs. ekonomiky.

Hlavní příčiny existujících problémů spočívají především v tom, že extenzivní hospodářský růst ČSSR se výrazně prosazoval i v hospodářském rozvoji Slovenska. Potenciálního zdroje růstu se nevyužívalo racionálně, v průmyslu i v zemědělství. Vážně zaostala terciární sféra, zejména budování vědeckovýzkumné a vývojové základny. Rozvoj Slovenska nebyl dostatečně koordinovaný, uskutečňoval se po resortních cestách bez vnitřních integračních vztahů moderních, ekonomických celků.

Intenzivní rozvoj ekonomiky Slovenska je podmíněn souhrnem opatření spojených s řešením krátkodobých věcných problémů, s vyjasněním koncepčních otázek dlouhodobého rozvoje, s účinností působení nové soustavy řízení a s určením kompetence a pravomoci slovenských národních orgánů.

Opatření na zrychlení ekonomického rozvoje Slovenska do roku 1970 představují východisko zásadního obratu začlenění Slovenska do přechodu čs. ekonomiky na cestu intenzivního růstu. Současně je třeba dále hledat možnosti řešení akutních problémů: zaměstnanosti, zaostávání mikrooblastí se zvláštním zřetelem na ty, které obývají maďarští a ukrajinští spoluobčané, specifické problémy životní úrovně, zvláště bytový problém aj.

Pro dlouhodobý vývoj ekonomiky Slovenska je rozhodující podstatně zvýšit účast Slovenska na tvorbě a užití národního důchodu a dosáhnout, aby se úkol ekonomického vyrovnání v podstatě vyřešil do roku 1980.

To si vyžaduje rychlejší rozvoj hospodářství na Slovensku, než je tomu v celostátním průměru. To předpokládá výrazně podporovat progresivní strukturální změny, intenzifikovat zemědělskou prvovýrobu a navazující zpracovatelský průmysl; všestranně rozvinout terciární sektor; cílevědomě prostorově koncentrovat výrobu a infrastrukturu.

Rozvoj Slovenska se uskutečňuje v rámci nové soustavy řízení. Ta však ve své současné podobě nevytvořila prostor pro rozvojovou politiku národně politických oblastí. Dosavadní úpravy plánu a ekonomických nástrojů nestačí. Proto je potřebné propracovat soustavu řízení tak, aby územní a národní

aspekty rozvoje se staly rovnocennou organickou součástí v systému řízení celého národního hospodářství.

ROZVOJ VĚDY, VZDĚLANOSTI A KULTURY

V současné etapě musíme rozvoj naší společnosti v mnohem větší míře opřít o rozvoj a uplatnění vědy, vzdělanosti a kultury. Půjde o to, aby jejich bohatství bylo plně, do všech důsledků využito ve prospěch socialismu a aby celá naše veřejnost rozuměla složitým nárokům spojeným s tvořivou prací na těchto úsecích.

Roste význam vědy v naší společnosti

Socialismus vzniká, udržuje se a vítězí spojením dělnického hnutí s vědou. Mezi těmito silami není vztah podřízení a kompromisu. Čím rozhodněji a nezáužatěji postupuje věda, tím více je v souladu se zájmy socialismu; čím větších úspěchů dobývají pracující, tím větší prostor se otevírá pro vědu. Socialismus stojí a padá s vědou, stejně jako stojí a padá s mocí pracujících.

Má-li být vědecký výzkum neustále iniciátorem nových řešení, nových myšlenek, které se nikdy neuspokojují s dosaženým poznáním - a toho je nám nyní ve všech směrech životně zapotřebí -, musí mu být zajištěno svébytné autonomní postavení a nesmí být podřizován vnějším zásahům a direktivám - jak tomu bylo v minulosti. Vědecké diskuse, vědecká díla, časopisy apod. nemohou podléhat žádné cenzuře.

V současné době, v době nástupu vědeckotechnické revoluce ve světě, se výrazně mění společenské postavení vědy. Její uplatnění v celém životě společnosti se stává základní podmínkou intenzivního rozvoje ekonomiky, péče o člověka a jeho životní prostředí, kultury společnosti a růstu osobnosti, moderních metod řízení a správy, rozvoje vztahů mezi lidmi a řešení nejrůznějších otázek, jež přináší současná doba. V dlouhodobé perspektivě se právě na poli vědy a techniky rozhoduje o vítězství socialismu nad kapitalismem.

Proto strana pokládá za jeden ze svých prvořadých úkolů vytvářet stále širší prostor pro rozvoj tvůrčí vědecké práce a pro včasější a účinnější uplatňování jejích výsledků ve společenské praxi.

Zároveň s výstavbou socialismu byla v naší zemi vybudována poměrně ucelená základna badatelského, aplikovaného výzkumu a vývoje, rozsahem i významem nesrovnatelně větší než v dřívějších dobách. Vyrostla řada kvalifikovaných vědeckých pracovníků, kteří svými výsledky významně přispěli k budování naší vlasti a jejichž úroveň je uznávána v celém světě. Přesto není u nás možností, jež socialismus skýtá pro rozvoj vědy a zejména pro uplatňování jejích výsledků ve prospěch společnosti, dosud zdaleka plně využíváno, k čemuž přispívají stále ještě existující resortní přehradu mezi vědou, pracovišti technického rozvoje a výrobou. Příčinou této skutečnosti je nepružnost direktivního systému řízení, spojená s nízkou odbornou kvalifikací řídicích kádrů; uvnitř výzkumu pak především rozdíly v úrovni pracovišť aplikovaného výzkumu, způsobené nedostatkem kvalifikovaných vědeckých pracovníků. Zlepšit bude nutno především přístrojové vybavení naší výzkumné základny; zvláště na vysokých školách tento stav znemožňuje využít jejich rozsáhlou výzkumnou kapacitu. Pracovníci vědeckého a technického výzkumu se právem domáhají překonání nedostatků a těžkopádnosti polygrafické základny.

K řešení dosavadního stavu budeme především dále podstatně zlepšovat *materiální zajištění našeho badatelského výzkumu* tak, aby mohl v rozhodujících směrech trvale stát na světové úrovni. Přitom musí rozvoj vědy vycházet z reálných možností Československa jako středně velké země, která může zabezpečovat nejvyšší úroveň vědeckého bádání jen účelnou specializací a soustředěním sil, spojených s rozsáhlou mezinárodní spoluprací a s využíváním výsledků celé světové vědy. Proto je třeba i systém hodnocení vědeckých pracovníků rozvíjet tak, aby soustavou morálních i hmotných podnětů plněji podporoval vybrané progresivní, vědecky a společensky významné směry výzkumu.

Zásadní změny nás očekávají na úseku společenských věd, na něž nyní dolehne plná váha odpovědnosti za přípravu poznatků potřebných k tomu, aby se socialistická společnost mohla pohybovat po nových a neznámých cestách. Marxistická teorie se donedávna buď právem, nebo ze setrvačnosti a především v důsledku nepříznivé atmosféry pro tvůrčí myšlení omezovala na výklad pouček o třídním

boji, dobytí moci a vyvlastnění kapitálu. Dnes je však zkonfrontována s celou škálou nových oblastí politické ekonomie, politologie, sociologie, psychologie, filozofie, antropologie atd., spojených s výstavbou vlastního socialistického systému ekonomického a společenskopolitického řízení, s přeměnou sociálních tříd a skupin, s uplatněním moderní techniky, s vytvářením příznivých podmínek pro rozvoj lidských schopností a sil, které jsou pro socialistickou budoucnost rozhodující. Jen v této široké frontě tvůrčího poznání může marxistická teorie dosáhnout oné úrovně, aby poskytla naší společnosti spolehlivá vodítka pro dnešní praxi a základ pro potřebnou myšlenkovou dynamiku.

Strana bude prostřednictvím svých orgánů dávat podněty k rozvoji společenských věd a přispívat k jejich orientaci na důležité společenské problémy; do vlastního procesu tvůrčí vědecké práce však nezasahuje a opírá se tu o iniciativu a společenskou odpovědnost vědců samých.

Budeme usilovat *o překonání všech překážek stojících mezi vědou na jedné straně a společenskou praxí na straně druhé*. I když zásadní řešení tu očekáváme od plného a důsledného uplatnění nové soustavy řízení, budeme tomuto procesu napomáhat i novými opatřeními na úrovni centrálního řízení. Zejména bude strana podporovat rozvoj reálných stimulů pro uplatnění výsledků vědy ve výrobě i ostatní společenské praxi a pro rychlé zlepšení kvalifikační struktury zaostávajících pracovišť aplikovaného výzkumu. Současně s tím poskytneme podporu i hlubšímu zkoumání společenské funkce vědy, zejména otázek její efektivnosti a vztahů vědy a ekonomiky v podmínkách ČSSR.

Vědecké sebezpoznání společnosti předpokládá, že bude překonána strnulost, že bude plně obnovena svobodná diskuse, střetávání rozdílných názorů, s nimiž je nutno počítat jako s trvalou skutečností našeho teoretického života, že bude pro společenské vědy zajištěno takové místo a taková vnitřní výstavba, jež by umožnily svobodný rozvoj - obdobně jako ve vědách přírodních. Všechny zvláštní předpisy a nomenklatury, které dosud svazují život společenských věd, bude účelné zrušit. Zároveň vytváříme ucelenou síť stranických institucí (pracovišť, komisí, seminářů), jež by zaručovaly maximální a soustavný tok vědeckých poznatků do vědeckých orgánů, a to jak při tvorbě rozhodnutí, tak při jejich plnění a kontrole jejich správnosti.

Rozvoj socialistické společnosti je zároveň procesem stálého zvyšování společenské angažovanosti a odpovědnosti vědy a jejího uplatňování při řízení a utváření celého života společnosti. K tomuto účelu budeme v širším měřítku než dosud usilovat o to, aby se vědečtí pracovníci zúčastňovali práce zastupitelských sborů i činnosti ostatních orgánů společenského řízení; budeme posilovat aktivní účast vědeckých institucí i vědeckých pracovníků při zpracovávání návrhů politických i hospodářských opatření. Budeme stimulovat co nejširší uplatnění vědeckých pracovníků ve společenském řízení i ve výchovném systému a vytvářet pro jejich činnost na těchto úsecích příznivé společenské i ekonomické podmínky. Urychleně připravíme vytvoření závazného systému vědecké expertizy a oponentury důležitých návrhů, který přispěje ke kvalifikovanému rozhodování na všech stupních řízení.

Kvalita vzdělání - cíl našeho školství

Další rozvoj socialistické společnosti je podmíněn růstem vzdělanosti lidu. To je předpokladem k tomu, abychom zvládli úkoly nástupu vědeckotechnické revoluce, prohlubovali vztahy a instituce socialistické demokracie a dále prosazovali kulturní a humanistický charakter socialismu a rozvoj i uplatnění každého člověka v něm.

Považujeme proto další rozvoj našeho školství za přední úkol. Vycházíme přitom z tradic vzdělanosti našich národů i z dobrých výsledků, jimiž socialistická etapa vývoje obohatila naše školství, zejména jeho širokou demokratizací a uskutečněním zásad jednotné školy. Nadále je nezbytné překonávat následky minulých nedostatků, kdy kvantitativního rozvoje vzdělanosti bylo mnohdy dosahováno na úkor kvality výuky. Nevěnovala se i dostatečná péče kvalitní přípravě učitelů. Dřívější četné reorganizace nepřispěly k žádoucímu zvýšení úrovně vyučovacího i výchovného procesu. Naopak vyvolaly v mnoha směrech její zaostávání za současnými potřebami i budoucími nároky. Nebylo také využito moderního pojetí a soudobých technických prostředků výuky. Proto je dnes prvořadým úkolem soustředit hlavní pozornost a všechny síly na cílevědomé zvyšování úrovně, náročnosti i hodnoty vzdělání, zejména

prohlubovat a zvyšovat všeobecnou vzdělanost lidu a rozšiřovat základnu pro účinnější výběr a výchovu talentů, modernizovat obsah, formy i prostředky vzdělání.

Dynamický rozvoj našeho hospodářství i celé společnosti vyžaduje skoncovat s nedoceňováním vzdělanosti i potřeb školy a učitelů a zajistit, aby naše školství dostávalo podstatně větší díl ze společenských zdrojů pro svůj rozvoj. Budeme dbát, aby školské orgány v součinnosti s širší veřejností uvážlivě uskutečňovaly projekty, které umožní našemu školství plně držet krok s dynamikou rozvoje vědy a techniky i potřebami doby.

Za nejbližší úkoly považujeme:

a) Vypracovat návrh hypotézy dlouhodobého rozvoje školské soustavy, která umožní stabilizovat vývoj výchovného a vzdělávacího systému na všech jeho stupních, v předstihu řešit jeho kádrové a materiální zabezpečení tak, aby se postupně odstraňovaly nerovnoměrnosti vývoje školství v jednotlivých oblastech státu.

V souladu s dlouhodobým projektem připravit nové pojetí základního polytechnického vzdělání, založeného na logickém zvládnutí látky, využívající samostatnost a iniciativu žáků a umožňující plně uplatnit princip diferenciacce podle zájmů a nadání. Vyřešit naléhavou problematiku střední všeobecně vzdělávací školy rozšířením základny a prodloužením doby středního všeobecného vzdělání, zlepšit tak přípravu pro další studium na vysokých školách a současně vytvořit podmínky pro uplatnění v praktických povoláních těm středoškolákům, kteří na vysokých školách nebudou studovat.

Vytvořit a postupně zavést systém dalšího vzdělávání mládeže, která po 15 letech věku vstupuje přímo do pracovního poměru. V souladu s technologickými i strukturálními změnami v našem hospodářství zvyšovat náročnost přípravy mladých kvalifikovaných dělníků prohlubováním teoretického, odborného a všeobecného vzdělání učňovské mládeže. Ve smyslu nové soustavy řízení národního hospodářství využívat ve větším rozsahu zdrojů závodů a podniků pro výstavbu i vybavení odborných učilišť a v odůvodněných případech poskytovat i účelové státní dotace. Nepřípustit další snižování materiálních prostředků do těchto zařízení. Stejná hlediska uplatňovat i na národních výborech při výstavbě a vybavení učňovských škol.

b) Na středních a vysokých školách vytvářet materiální a kádrové podmínky k tomu, aby všechna mládež, která má předpoklady a prokázala je i výsledky v předcházejícím vzdělávání, mohla být ke studiu přijata. Proto zpružnit soustavu přijímání na střední a vysoké školy. Administrativní metody nahradit působením ekonomických a morálních stimulů, dobrou informovaností i zkvalitněním výchovného poradenství, což pomůže citlivě regulovat příliv studentů na jednotlivé směry a sblížovat schopnosti i zájmy jednotlivců s potřebami společnosti. Přitom středoškolské i vysokoškolské vzdělání nechávat jen jako přípravu k určitému povolání, ale jako prostředek zvyšování vzdělanosti, kulturní úrovně člověka i jeho způsobilosti zvládat nové situace ve výrobním procesu i v ekonomické, sociální a kvalifikační struktuře společnosti. To současně vyžaduje zvýšit společenskou odpovědnost hospodářských, kulturních a politických institucí i každého jednotlivce za využití vzdělání v praxi.

c) Na vysokých školách důsledně uplatnit demokratické zásady a metody v jejich řízení. Soustavně posilovat předpoklady vědecké činnosti, jednoty výuky a bádání, upevňovat autoritu a autonomii vědeckých rad vysokých škol. Přednostně vybavovat vysoké školy moderními zařízeními a zlepšovat možnosti vědecké práce, prohlubovat všestrannou spolupráci mezi výzkumem, vysokými a středními školami, společně využívat nákladných zařízení badatelskými ústavy i vysokými školami. Vysokým školám pro jejich pedagogickou a vědeckou práci rozšířit přístup k zahraniční literatuře i možnosti studijních cest i praxi v zahraničí a přitom správně chápat důležitost získávání poznatků pro rozvoj vědy, pružně aplikovat zásady návratnosti devizových prostředků.

d) Strukturální změny v národním hospodářství budou vyžadovat mimo jiné přeškolení a doplňování všeobecného i odborného vzdělání dospělých. Bude třeba proto součinností škol, podniků, společenských organizací a prostředků hromadné informace (tisk, rozhlas, televize) prohloubit a rozšířit soustavu vzdělávání dospělých.

e) Zákonnými úpravami zabezpečit komplexnost řízení školství tak, aby se zvýšila úloha školské správy. V této souvislosti bude záhodné posoudit účinnost vysokoškolského zákona s cílem dále posílit

demokratické vztahy ve vnitřním i vnějším řízení i společenském postavení vysokých škol. Vzhledem k významu školství jako základní složky národní kultury v plném rozsahu uplatnit pravomoc orgánů SNR ve školství na Slovensku.

f) Důsledně zabezpečit vytváření stejných podmínek studia a rozmísťování i pro mládež všech národností. Skončit s přehlíživým přístupem k řešení problémů národnostního školství a vytvořit právní a institucionální předpoklady, aby národnosti měly možnost se vyjadřovat ke specifickým otázkám národnostního školství.

Strana oceňuje práci našich učitelů při výchově mladé generace. Učitelé patří především škole a mládeži a jejich práce nesmí být ničím narušována. Výchovná a vzdělávací činnost má celonárodní a celospolečenský význam. Proto společenské postavení učitelů jsou povinny v první řadě zabezpečovat příslušné státní orgány a národní výbory. Musí tomu také odpovídat i péče o vytváření potřebných podmínek pro jejich práci. To znamená zajistit vysokou úroveň přípravy učitelů, vývoj mzdových relací u učitelů a ostatních pracovníků škol tak, aby byl v souladu s růstem reálných mezd pracovníků ostatních odvětví, a řešit i ostatní naléhavé materiální potřeby učitelů, aby mohli s plným soustředěním vykonávat své odpovědné poslání. Při projektech a realizaci školské investiční výstavby je nezbytné zabezpečovat její komplexní charakter včetně bytů pro učitele. Strana pokládá za součást své politiky neustále zvyšovat prestiž, autoritu i společenský význam vychovatelů mladého pokolení.

Humanistické poslání kultury

Rozvoj kultury v nejširším smyslu je jednou ze základních podmínek dynamického a harmonického rozvoje socialistické společnosti. Kulturu socialistického Československa tvoří samostatné a rovnoprávné kultury česká a slovenská spolu s kulturní tvorbou ostatních národností. Kultura a umění nejsou pouhou ozdobou hospodářského a politického života, ale životní nutností socialistického zřízení. Zaostává-li kultura, brzdí to pokrok politiky a ekonomiky, demokracie a svobody, rozvoj člověka a lidských vztahů. *Péče o kulturu, hmotnou i duchovní, není pouze starostí kulturní fronty, ale musí se stát záležitostí celé společnosti.*

Významnou tradicí komunistické strany od jejího vzniku bylo, že dokázala kolem sebe sjednotit nejlepší tvůrce kultury a umění. O tom svědčí nejen socialistická orientace naší předválečné umělecké avantgardy, ale i skutečnost, že po osvobození v roce 1945 stála převážná část kulturní inteligence na levici nebo přímo v řadách strany. Později, zejména na začátku padesátých let, byli někteří představitelé kultury diskriminováni, některé postihla bezdůvodná politická represe a byla deformována i kulturní politika strany.

Dokumenty XIII. sjezdu se měly stát východiskem nové kulturní politiky, která by navazovala na nejlepší tradice minulosti a řadu pozitivních zkušeností z období po roce 1956 a po XII. sjezdu KSČ. Přežívající byrokratické přístupy a staré metody řízení však bránily rozvíjet podněty sjezdu. Rozpory mezi vyhlášenou a prováděnou politikou vytvářely konfliktní napětí a podvazovaly angažovanost a rozvoj socialistické kultury. Ústřední výbor prozkoumá všechny příčiny těchto konfliktů a vytvoří příznivé podmínky pro normalizaci situace.

Odmítáme administrativní a byrokratické způsoby uskutečňování kulturní politiky, distancujeme se od nich a budeme jim čelit. Umělecká tvorba nesmí být podrobována cenzuře. Máme plnou důvěru k tvůrcům kultury a očekáváme jejich odpovědnost, pochopení a podporu. Vážíme si toho, jak tvůrci a pracovníci kultury pomáhali probojovávat a vytvářet humanistický a demokratický charakter socialismu a jak se aktivně zúčastnili odstraňování brzdících momentů v jeho vývoji.

Je nutné překonat zúžené pojetí společenské a lidské funkce kultury a umění, přečeňování jejich ideologické a politické úlohy a nedoceňování jejich základních, obecně kulturních a estetických úkolů v přeměně člověka a jeho světa.

Strana bude střežit a zabezpečovat jak svobodu umělecké tvorby, tak právo na zpřístupnění uměleckých děl.

Společensky spravovat kulturu znamená především vytvářet příznivé podmínky pro její rozvoj. Zákonitě vznikající rozpory budou řešeny diskusí a demokratickým rozhodováním. Potřebnou autonomii

kultury a umění musí vyjadřovat také *samosprávné rozhodování* kulturních pracovníků v oboru jejich činnosti. Pro státní orgány musí být nepostradatelnými partnery. Jsme přesvědčeni, že komunističtí intelektuálové a všichni ostatní vedoucí pracovníci v oblasti kultury a umění jsou schopni odpovědně a samostatně spoluvytvářet a provádět politiku strany ve státních, společenských, kulturních a zájmových institucích, že jsou zárukou socialistické, humanistické orientace naší kultury.

Společenské působení kultury ovšem není vně politických souvislostí. Budeme dbát na plné respektování ústavou zaručené svobody jiných názorů. Komunistická strana se však nemůže vzdát své inspirující úlohy, snahy, aby i umělecká tvorba účinně pomáhala formovat socialistického člověka v zápase za přeměnu světa. Strana bude důsledně uskutečňovat svůj politický program, bude podněcovat rozvoj marxistického myšlení.

Socialistická kultura patří k prvořadým činitelům pronikání socialistických a humanistických idejí do světa. Pomáhá *sjednocovat humanistické proudy světové kultury*. Má schopnost *sblížovat socialistické národy a posilovat spolupráci a bratrské vztahy národů a národností*. Pro naše národy je kultura tradičně významnou hodnotou, kterou jsme před světem vždy prokazovali svou životaschopnost a svébytnost. Výklad národních tradic kultury Čechů a Slováků byl však v minulosti v mnohém jednostranný, celá významná období byla z něho uměle vyloučena. Hlásíme se plně k humanistickým tradicím národních kultur a budeme podporovat všechny snahy, které začlení tento odkaz do současného povědomí Čechů a Slováků.

Jsme zastánci jak internacionálnosti, tak národní specifičnosti kultury. Pokládáme za nevyhnutelné rychle provést účinná opatření, aby kultura na Slovensku měla rovné podmínky a možnosti jako v Čechách, aby disproporce nenarůstaly, ale mizely. *Rovnoprávné postavení národních kultur* vyžaduje i rovnoprávné postavení národních institucí. Do kompetence národních orgánů na Slovensku patří řídit rozhodující nástroje národní kultury, jako jsou rozhlas, televize, film, vědecké ústavy, umělecké svazy, knižní kultura, památková péče aj. Je nezbytné zabezpečit reprezentaci slovenské národní kultury v zahraničí; rozšířit výměnu informací a kulturních hodnot mezi českým a slovenským národem; zabezpečit kulturní život Slováků v českých zemích a Čechů na Slovensku ve vlastním jazyce.

Obdobné zásady je třeba uplatňovat i ve vztahu ke kultuře všech národností v ČSSR s vědomím, že jde o osobité kultury a ne o tlumočení české a slovenské kultury v jiné řeči. *Kultura národností* je organickou součástí československé socialistické kultury, ale je zároveň v kontextu se všeobecnou kulturou vlastního národa, s níž je nerozlučně spojena. Materiální podmínky a kádrové otázky dalšího rozvoje národnostních kultur je třeba zabezpečit institucionálně, z hlediska národnostních potřeb zřídit vědecké a kulturní instituce a pracoviště. Rozhodující úloha a péče o materiální zabezpečení kultury národností patří státním orgánům, národním výborům spolu s kulturními svazy jednotlivých národností.

Budeme pečovat nejen o kulturní tvorbu, ale také o systém *zprostředkování kulturních hodnot*, usilovat o aktivní účast občanů na rozvoji socialistické kultury a o jejich *kulturní výchovu*, o nejužší kooperaci a komplexní působení masové a místní kultury. Pokládáme za naléhavé prověřit příčiny hrozivých nedostatků kulturní a estetické výchovy a učinit opatření k nápravě; vytvořit dostatek hmotných, organizačních a jiných podmínek kulturní činnosti, *uvolnit organizační formy*; umožnit ustavování rozličných kulturních a zájmových spolků, i to, aby se mohly oblastně a celostátně sdružovat; dotvářet účelnou sít' kulturních zařízení za aktivní účasti národních výborů, závodů, společenských a zájmových organizací; vedle hlavních měst cílevědomě budovat další významná *regionální kulturní centra*.

Celou oblast kultury, vzhledem k jejímu významu, je nutno důstojně a odpovědně ekonomicky zabezpečit, ochránit ji před živelností trhu a komercializací. V duchu rezoluce XIII. sjezdu doporučíme, aby vláda urychleně dokončila připravované *řešení celého komplexu ekonomiky kultury*. Plánované vklady do kultury musí být stabilizovány a v souladu s vývojem národního důchodu se musí progresivně zvyšovat. Zároveň budeme podporovat dobrovolné sdružování prostředků průmyslových a zemědělských závodů, národních výborů a společenských organizací na kulturu. Prostředky vložené do kultury se mohou stát významným nástrojem jejího rozvoje, jestliže ten, kdo s nimi bude hospodařit, se stane moderním socialistickým objednavatelem.

Za nejnáléhavější úkoly, závislé na novém hospodaření s prostředky na kulturu v celostátním měřítku, pokládáme: zaručit hmotnou péči o tvůrce významných kulturních hodnot; odstranit nesprávnosti v honorářovém, mzdovém, důchodovém a daňovém systému v kultuře; v co nejkratší době pokrýt celé území republiky kvalitním rozhlasovým a televizním signálem, zahájit v roce 1970 vysílání druhého televizního programu; urychleně překonávat havarijní stav polygrafie; zabezpečit pro tisk a nakladatelství víc polygrafického papíru v žádoucím sortimentu; zlepšit péči o umělecké památky a zachránit umělecká řemesla, mj. i tím, že se zde vytvoří prostor pro družstevní či osobní podnikání.

Plánované vklady do kultury se musí *soustřeďovat v orgánech, které řídí kulturu*, a ty je mají rozdělovat kulturním institucím. Předpokladem fungující ekonomiky kultury je zvyšovat hospodářskou samostatnost a odpovědnost kulturních zařízení, podniků a kolektivů. Samostatné hospodaření je povede k racionálnějšímu využívání prostředků a možností, ke zvýšení podnikavosti.

Mezinárodní postavení a zahraniční politika ČSSR

Akční program budeme uskutečňovat ve složité mezinárodní situaci, jejíž další vývoj bude ovlivňovat realizaci některých důležitých zásad programu. Na druhé straně také proces obrody socialismu v ČSSR umožní, aby naše republika působila aktivněji na tento mezinárodní vývoj. *V zápase socialistických a demokratických sil proti agresivním snahám světového imperialismu stojíme rozhodně na straně pokroku, demokracie a socialismu. Z tohoto hlediska určujeme i svůj poměr k nejpalcivějším mezinárodním problémům současnosti i náš podíl v celosvětovém zápase proti silám imperialistické reakce.*

ČSSR bude formulovat vlastní stanovisko k základním otázkám světové politiky, vycházejíc z reálného poměru mezinárodních sil a z vědomí, že je aktivní součástí revolučního procesu ve světě.

Základní orientace československé zahraniční politiky se zrodila a potvrzovala v době národněosvobozeneckého zápasu a v procesu socialistické přestavby naší země - *je to spojenectví a spolupráce se Sovětským svazem a ostatními socialistickými státy. Budeme usilovat o to, aby se přátelské vztahy s našimi spojenci - zeměmi světového socialistického společenství - nadále prohlubovaly na základě vzájemné úcty, svrchovanosti a rovnoprávnosti, vzájemného respektování a internacionální solidarity.* V tomto smyslu budeme aktivněji a s promyšlenou koncepcí přispívat ke společné činnosti Rady vzájemné hospodářské pomoci i Varšavské smlouvy.

V poměru k rozvojovým zemím^{br} bude socialistické Československo přispívat k dalšímu rozvíjení protimperialistické fronty a podle svých sil a možností podporovat všechny národy bojující proti imperialismu, kolonialismu, neokolonialismu, za upevnění jejich svrchovanosti a národní nezávislosti a za hospodářský rozvoj. Proto také budeme nadále podporovat statečný boj vietnamského lidu proti americké agresi. Rovněž budeme prosazovat politické řešení krize na Středním východě.

Vůči rozvinutým kapitalistickým zemím budeme aktivně uplatňovat politiku mírového soužití. Naše zeměpisná poloha, jakož i potřeby a možnosti průmyslové země vyžadují, abychom prováděli aktivnější evropskou politiku, směřující k rozvíjení vzájemně výhodných styků se všemi státy a mezinárodními organizacemi a k zajištění kolektivní bezpečnosti evropského kontinentu. *Budeme důsledně vycházet z existence dvou německých států, ze skutečnosti, že NDR je jako první socialistický stát na německé půdě významným mírovým činitelem v Evropě, z nutnosti podpořit realistické síly v NSR a současně čelit neonacistickým a revanšistickým tendencím v této zemi. Československý lid chce žít v míru se všemi národy.* Chce rozvíjet dobré vztahy a spolupracovat se všemi státy v zájmu upevnění mezinárodního míru a bezpečnosti i vzájemné důvěry v oblasti hospodářské, kulturní, vědecké i technické. Budeme také aktivněji než dosud využívat členství naší republiky v mezinárodních organizacích, zejména v OSN a jejích orgánech.

Naše věda, kultura a umění mohou mnohem více upevňovat a posilovat mezinárodní autoritu socialistického Československa ve světě. Československá zahraniční politika musí vytvářet podmínky a rozšiřovat prostor pro mezinárodní uplatnění naší kultury v zahraničí. Široké uplatnění naší vědy a umění v zahraničí pomáhá účinně prokazovat přednosti socialismu a možnosti aktivní politiky mírového soužití.

Naše zahraniční politika nevyužívala všech možností vystupovat aktivně, nepřicházela iniciativně s vlastními stanovisky k řadě důležitých mezinárodních problémů. Ústřední výbor KSČ, Národní

shromáždění, vláda i příslušné ministerstvo musí tyto nedostatky rychle překonat a soustavně dbát, aby naše zahraniční politika plně vyjadřovala jak národní, tak internacionální zájmy socialistického Československa.

Plné rozvinutí mezinárodní úlohy socialistického Československa je neoddelitelné od výchovy občanů v duchu internacionalismu, jež zahrnuje jak pochopení společných zájmů a cílů pokrokových sil světa, tak i porozumění pro specifické národní potřeby. S tím také souvisí nutnost pohotově a zasvěceně seznamovat širokou veřejnost s mezinárodními problémy a postupem naší zahraniční politiky a vytvářet tak předpoklady pro aktivní podíl československých občanů na formování zahraničněpolitických stanovisek.

Komunistická strana Československa bude aktivněji postupovat i v oblasti mezinárodního komunistického a dělnického hnutí. *Budeme klást zvláštní důraz na přátelské svazky, vzájemné konzultace a výměnu zkušeností s KSSS, s komunistickými a dělnickými stranami socialistického společenství, se všemi ostatními bratrskými komunistickými stranami.*

KSČ se bude nadále aktivně podílet na boji za jednotu mezinárodního komunistického hnutí, za upevnění akční součinnosti komunistických stran se všemi pokrokovými silami, přičemž za nejdůležitější úkol považuje rozhodný společný boj proti agresivní politice amerického imperialismu. KSČ bude plně využívat svých specifických možností k navazování kontaktů se socialistickými, mírovými a demokratickými silami v kapitalistických a rozvojových zemích. Bude přispívat k rozšiřování forem spolupráce a ke koordinaci postupu komunistických stran, přičemž velký význam přikládá konání mezinárodních stranických porad. Z toho hlediska vítá a podporuje výsledky konzultativní schůzky komunistických a dělnických stran v Budapešti. Spolu s desítkami bratrských stran podporuje KSČ návrh na uskutečnění mezinárodní komunistické porady koncem roku 1968 v Moskvě.

Soudružky a soudruzi!

Předkládáme vám s veškerou otevřeností hlavní myšlenky, které nás vedly a jimiž se chceme řídit v současné době. Každý pochopí, že návrhy, které jsou obsaženy v tomto akčním programu, jsou dalekosáhlé a jejich realizace hluboce ovlivní život naší země. Neměníme svou základní orientaci; chceme plně v duchu našich tradic a dřívějších rozhodnutí rozvinout v naší zemi vyspělou socialistickou společnost, zbavenou třídních protiv, ekonomicky, technicky a kulturně vysoce vyvinutou, sociálně i národnostně spravedlivou, demokraticky organizovanou, kvalifikovaně řízenou, umožňující bohatstvím svých zdrojů důstojný lidský život, soudružské vztahy vzájemné spolupráce mezi lidmi a svobodný prostor pro rozvoj lidské osobnosti. Chceme přistoupit k budování nového, hluboce demokratického a československým podmínkám odpovídajícího modelu socialistické společnosti. Vlastní zkušenosti i marxistické vědecké poznání nás však shodně vedou k závěru, že těchto cílů nelze dosáhnout po starých cestách, s použitím prostředků, které se dávno přežily, a hrubých metod, které nás stále strhávají zpět. Prohlašujeme s plnou odpovědností, že naše společnost vstoupila do nespokojeného období, kdy už se nemůžeme spoléhat na tradiční schémata. Nemůžeme stěsnávat život do šablon ani nejlépe myšlených. Nyní také nám připadá úkol razit si cestu neznámými podmínkami, experimentovat, dávat socialistickému vývoji novou podobu, opírajíce se o tvůrčí marxistické myšlení i poznatky mezinárodního dělnického hnutí, spoléhající na pravdivé porozumění podmínkám socialistického vývoje Československa jakožto země, která před tvář mezinárodního komunistického hnutí nese odpovědnost za zhodnocení a využití relativně vyspělé materiální základny, nevšední úroveň vzdělanosti a kulturnosti lidu i nepopíratelných demokratických tradic ve prospěch socialismu a komunismu. Nikdo by nám nemohl odpustit, kdybychom tuto šanci promarnili, kdybychom se svých možností vzdali.

Nepodnikáme nastíněná opatření proto, abychom v čemkoli ustupovali od našich ideálů - tím méně našim protivníkům. Naopak: jsme přesvědčeni, že nám pomohou zbavit se zátěže, která protivníkovi dávala dlouhá léta mnoho výhod tím, že podvazovala, otupovala a ochromovala účinnost socialistické myšlenky, přitažlivost socialistického příkladu. Chceme na pevné půdě naší země uvést do chodu nové, pronikavé síly socialistického života, které by umožnily mnohem účinnější konfrontaci společenských systémů a světových názorů a které by dovolily mnohem plněji uplatnit přednosti socialismu.

Náš akční program zahrnuje úkoly, záměry a cíle pro nejbližší období, do XIV. sjezdu strany. Jsme si vědomi toho, že mnohé z nedostatků a těžkostí, které se nahromadily za poslední léta, nebude možné překonat plně v krátkém čase. *Splnění tohoto programu však může otevřít cestu k řešení dalších, složitějších a významnějších otázek organizace a dynamického vývoje naší socialistické společnosti ve směrech, které mohly být nyní jen naznačeny; v příštích letech chceme přistoupit k pracím na dlouhodobém programu, který by ztvárnil a propracoval koncepci všestranného rozvoje naší socialistické společnosti v celé etapě, do níž vstupujeme, ozřejmil podmínky a otevřel perspektivu její komunistické budoucnosti.* Po všem, co jsme prožili v posledních letech, jsme povinni dát všem našim pracujícím i sami sobě odpověď, jak si strana představuje dosažení svých cílů, jak hodlá realizovat očekávání a tužby, jež pracující vkládají do svého života i do své účasti v komunistickém hnutí. Věříme, že naše marxistická věda nabrala a nabere nyní i v budoucnu takových sil, aby mohla odpovědně připravit vědecké předpoklady pro takový program.

Nezakrýváme, že nás v příštích měsících a letech čekají nesnadné chvíle a mimořádně náročná a odpovědná práce. Ke splnění nastávajících progresivních úkolů bude nezbytné sjednotit co největší počet občanů naší republiky, všechny, komu záleží na blahu této země, na jejím mírovém úsilí, na rozkvětu socialismu. Bude třeba důvěry, vzájemného porozumění a svorné práce všech, kdo opravdu chtějí věnovat své síly velkému lidskému experimentu. Ale především bude třeba činnorodé aktivity a iniciativy každého komunisty, každého pracujícího. Chceme pro ni odpovědně, důsledně a bez výhrad otevřít prostor, odstranit všechny bariéry, které jí stály v cestě, uvést do pohybu tvořivé síly našeho člověka, všechny fyzické i morální schopnosti společnosti. Chceme vytvořit podmínky, aby každý čestný občan, kterému leží na srdci věc socialismu, věc našich národů, pocítil, že je vlastním strůjcem osudů této země, své vlasti, že je potřebný, že se s ním počítá. Necht' se proto akční program stane programem obrody socialistického úsilí v naší zemi. Není síly, která by mohla vzdorovat lidu, který ví, co chce, a dovede jít za svým cílem.

Ústřední výbor Komunistické strany Československa

SÚA - A ÚV KSČ, f. 01, a.j. 121, Zasedání ústředního výboru KSČ ve dnech 28. března a 1.-5. dubna 1968. Část II. Stenografický zápis. - Tisk, s. 140-158. Též Rok šedesátý osmý v usneseníh a dokumentech ÚV KSČ. Praha, Svoboda 1969, s. 103-146.